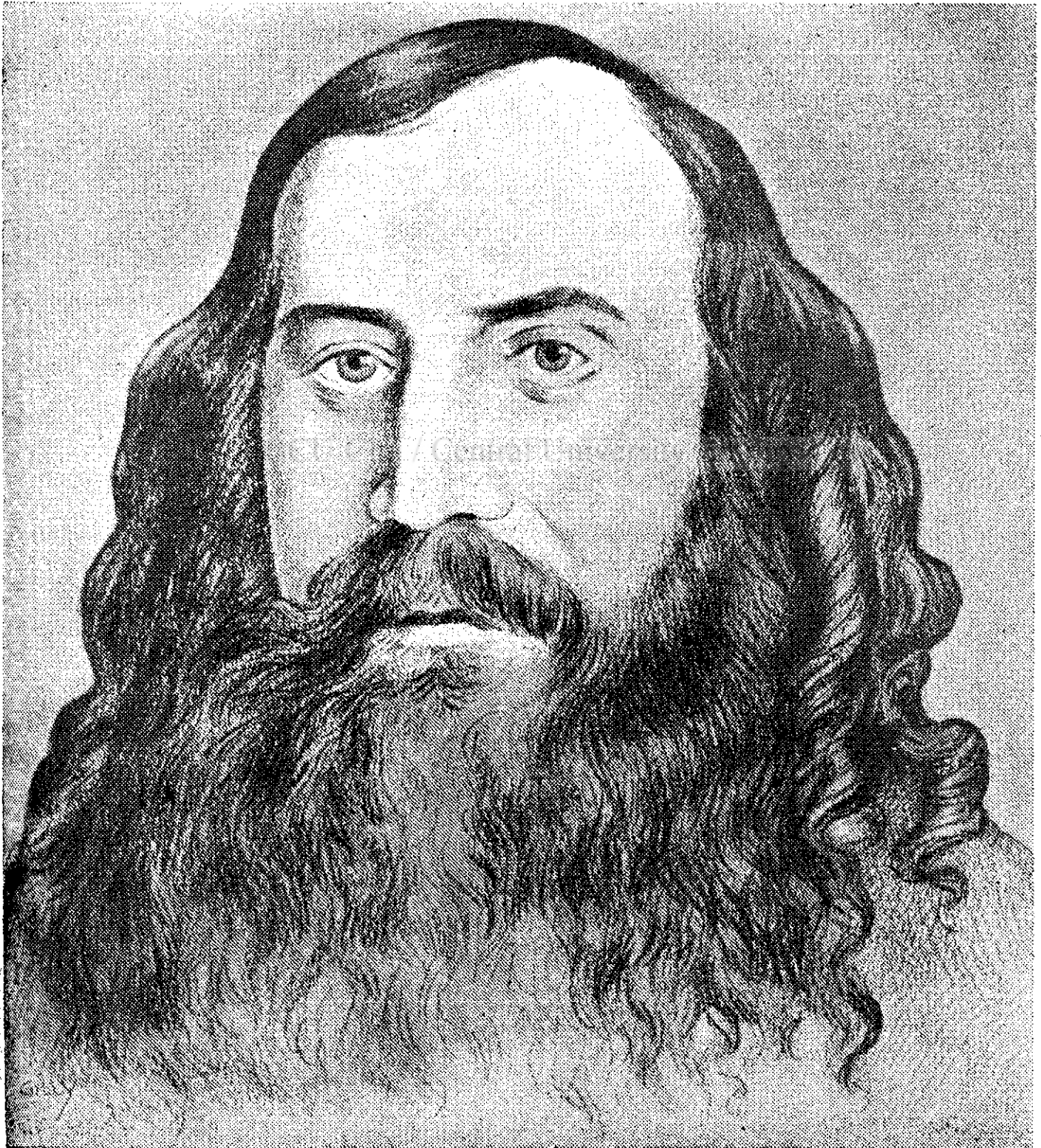

Universul Literar

Anul XLIV Nr. 42

14 Octombrie, 1928

5 Lei

EFTIMIE MURGU

C t i t o r i i

E F T I M I E M U R G U

Atitudinea românilor bănăteni în revoluția dela 1848-49, precum și rolul tribunului lor care a fost Eftimie Murgu, nu se poate înțelege fără o revizuire în trecut Banatului pe care, cu primejdierea tuturor intereselor lui, ne-am obișnuit să-l ascundem în numele colectiv de Transilvania.

Politica bănăteană din trecut s'a bazat pe realități pe cari cei mai mulți le ignoră: întâi de toate pe absența totală a elementului maghiar din cuprinsul acestei provincii. Până la colonizarea șvabilor în Banat (începând cu anul 1718), o singură comună ungurească a existat aici, Zomborul-mic, situată acum pe frontiera româno-ungară, în Torontal, lângă Mureș. În fostul județ al Caraș-Severinului, cea dintâi comună maghiară, Mdvorszallas s'a înființat la 1835 și care acum se află în Iugoslavia. Abia începând cu anii 1880 începe o penetrație mai apreciabilă a elementului unguresc în Banat, susținută prin toate mijloacele și prin toată puterea de stat. Sub raport politic, însă, prezenta elementului unguresc nu s'a putut remarcă până târziu de tot, dar și atunci numai în centrele mari urbane, cum este Timișoara. La primăria din Lugoj, de pildă, cel dintâi proces verbal în limba maghiară s'a redactat abia la 1877, deci abia cu circa 30 ani înainte de unire. Anumite regiuni din Banat — teritoriul fostelor regimente grănicerești — nu luaseră contact direct cu administrația propriu zisă a statului ungar dela Sf. Ștefan — cel dintâi rege ungar — și până la desființarea regimentelor grănicerești, întâmplată pela 1870.

A doua realitate pe care bănătenii n'au putut-o scăpa din vedere au fost „privilegiile, patentele, diplomele, rescripțiile” imperiale, care asigurau sârbilor veniți în Banat drepturi cu totul speciale. Între anii 1690-1849, nu mai puțin de 40 asemenea diplome imperiale protejau elementul sârbesc în dauna locuitorilor autohtoni ai Banatului cari erau români. Primejdia era cu atât mai mare, cu cât, protecțiunea austriacă a sârbilor nu privea numai viața lor economică și culturală, ci și cea politică. La congresul căpeteniilor sârbești, ținut la 1790, în Timișoara, însuși comisarul imperial, baronul Schmidtfeld i-a îndemnat pe sârbi să ceară creierea unui organism politic, sârbesc, aparte, și cu mâna proprie a trasat granițele

„Voivodinei sârbești”*) de mai târziu (1849-1860) și la care s'a adăsat și o mare parte din Banat.

Însfârșit, a treia bază a politicii bănătene a fost greul jug al bisericii sârbești și de pe urma căruia românii bănăteni au păținit nespuse de mult.

După aceste informațiuni prealabile nu este greu de înțeles, de ce în cursul revoluției din 1848-49, în Banat, două curente au trebuit să se ciocnească cu o extremă violență: cel sârbesc și cel românesc. „Sârbii, ameiți de iluziunile unei **voivodine**, puseră steagul ei până la Coșteiu, lângă frontiera Transilvaniei”, — iar „românii, asupriți bisericeste și politicește, se mișcau și se agitau pentru despărțirea ierarhică de sârbi”. — zice regretatul protopop al Lugojului, Gheorghe Popoviciu, singurul istoriograf român mai de seamă al Banatului.

Inițiatorul, cât și îndrumătorul de fapt al mișcărilor revoluționare a românilor bănăteni a fost Eftimie Murgu. La începutul lui Iunie 1848 el lansează un manifest prin care cheamă în adunare națională pe românii bănăteni, îndemnându-i să se apere de marea primejdie sârbească. La strigătul lui de alarmă au răspuns circa 50.000 de români, cari au năvălit în ziua de 15/27 Iunie 1848 pe „Câmpul Libertății” din Lugoj, hotărînd lupta cea mai îndârjită împotriva sârbilor, sub comanda lui Eftimie Murgu, ales „căpitan suprem al Banatului”. Pentru imediata scuturare a jugului bisericii sârbești, adunarea a trimis de vicar

*) Vezi: Mata Kosovat: Srpska Pravoslavna Mitropolija Karlovacika, 1919, pagina 67-70.

episcopesc la Timișoara pe Dimitrie Stokcescu, iar la Vârșet pe Ignatie Vuia.

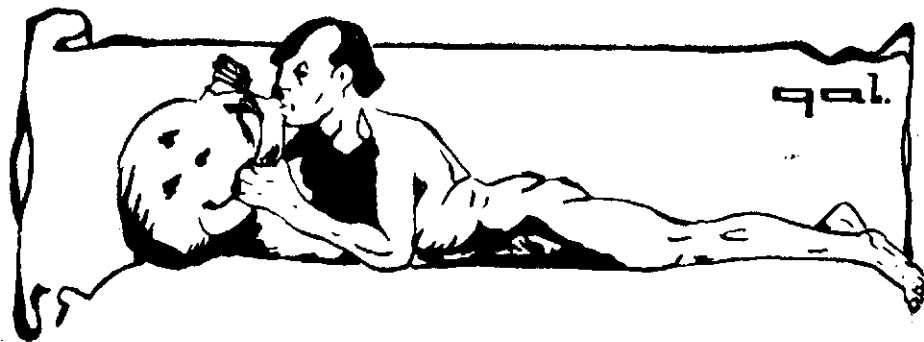
Dar Eftimie Murgu și adunarea națională din Lugoj n'au uitat nici de dusmanii ei secundari, de unguri. Depunând jurământul pe constituția ungară, se decretează și introducerea limbii române la toate serviciile publice din Banat, admitînd uzul limbii maghiare numai în raport cu guvernul din Budapesta.

Rezultatul eforturilor lui Eftimie Murgu se cunosc. Viena biruitoare a creat „Voivodina sârbească și Banatul Timișan”, ca unitate administrativă aparte, încercînd să permanentizeze în Banat și jugul politic al sârbilor și nu ne-am scăpat nici de unguri cari, după împăcarea cu Viena (1867) și după desființarea regimentelor grănicerești și-au înfîșat hegemonia asupra întregului Banat.

Eftimie Murgu, ca și frații săi bănăteni, s'au ales cu ponosul nobilei lor storfări, condamnați și huliți pentru marea crimă de a fi voit să se apere întâi de o robie prezentă, sârbească, neglijînd pe cea ulterioară, ungurească.

A venit însă conferința de pace din anul Domnului 1920 care, — prin frontiera Banatului trasată în temeiul dreptului istoric al *voivodinei sârbești* — a reabilitat, cu sângeroase argumente, politica bănăteană din trecut. La o distanță de șaptezeci de ani, ochii tuturor au început să vadă clar și la monumentalul lui Eftimie Murgu, ridicat de curând în Bozoviciul Almăjului, se vor întălni, cu admirație și profundă căință, toți bunii români, vărsînd o lacrimă în amintirea unui mare nedreptățit și reflectînd, poate, asupra unui vechi program politic, care nici în zilele noastre nu este tocmai lipsit de actualitate.

P. NEMOIANU

NOTE BIOGRAFICE

Eftimie Murgu, doctor utriusque juris et profesor philosophiae, s'a născut în comuna Rudăria, jud. Caraș-Severin la 1805.

Studiile le-a început la școala primară din Bozovici și le-a continuat la școala din Mehadia. Filosofia și dreptul le-a terminat la Buda-Pesta în anii 1828 și 1830.

După ce a absolvit cu laude facultatea de drept a fost numit jurist la tabla reșească din Buda-Pesta, însă din motive politice nu a ocupat multă vreme acest post.

La anul 1812, istoricul Petru Maior, publicând: „Istoria pentru începutul Românilor în Dacia”, criticul I. K. Kopitar (recensur viennensis) combate aceasta iar Petru Maior răspunde cu „Reflexiones in responsum Domini recensentis Viennensis”.

Discuțiile asupra acestui punct au urmat și după moartea lui Petru Maior (1821) și, această luptă istorică, au dus-o doi tineri Bănățeni:

Damaschin Bojiniță și Eftimie Murgu, contra criticului anonim de la Halle.

Eftimie Murgu, în broșura sa: „Wiederlegung der Abhandlung, welche unter dem Titel vorkommt: Er weiss dass die Dăchsen nicht römischer Abkunft sind”, (Buda-Pesta 1830) a atras atenția străinilor și mai ales a vrăjmașilor noștri, ceace precum se susține, a făcut să se retragă din funcțiunea de jurist ce avea la tabla reșească.

La 1842, jud. Caraș-Severin cu ordin No. 311, cere să se trimească cazierul lui Eftimie Murgu, fiind astfel forțat a părăsi Pesta.

Se stabilește la Lugoj ca avocat și nu are niciodată ocazia de a spune oriuna Românilor și de a cere drepturi pentru Români.

Rezultatul a fost că în anul 1841 este închis și deținut la Lugoj.

În arhiva jud. Caraș-Severin se găsește actul Locotenentului Reg. Ungare din 31 August 1841 cu No. 3091 în care se amintește că Eftimie Murgu este în legătură cu scrișoarea comitatensă din 14 Iunie 1841, acuzat de a fi luat parte la revoluția politică din București. (Scrisorile au cerute de județ la 20 Iulie 1841 cu No. 24443 și 25243).

Toate aceste acte au fost înaintate tribunalului criminal. Eftimie Murgu face apel la Maj. Sa Imperială și este liberat ca uchiune, la 20 Iulie 1841.

La 1834, sub domnia lui Vodă Mihail I. Sturza a fost chemat la Academia Mihăileană (Iasi) și i s'a încredințat două catedre: Filosofia și Drepturile naturale cu leafa anuală de 200 Galbeni.

La Iasi în 1835 a fost ales membru onorific la Societatea medicinală și Soc. științelor naturale.

Vine apoi în Banat (Lugoj) și la 1843 este închis în temnița județeană pentru că Ioan Osziezky (senator orășenesc pe acea vreme) face o reclamație, contra celui orășenesc C. Alexandrovici, denunțând că în casele mai multor români s'a fi ținut consfătuiri secrete, la cari a luat parte Eftimie Murgu, împreună cu C. Alexandrovici.

Printre locuitorii în casele cărora s'au ținut intruniri secrete se numără și

Gheorghe Marcu, care, interogat la judecătoria de instrucție spune: „De vreo trei ori Alexandrovici a venit la Eftimie Murgu în casă și, trecând odată prin camera lor, a auzit cum vorbeau în chestiuni orășenesti”.

Pentru acest motiv, cum am spus mai sus, Murgu, a fost închis în anul 1843 în temnițele comitatului.

Unii spun că la 1844, Eftimie Murgu, a venit în Moldova, dar a stat foarte puțin.

În luna Iulie 1842, au ars în Lugoj 371 case și, s'au dat ajutoare de către stat și particulari în bani și în natură celor părăgubiți.

Contra modalității împărțirii ajutoarelor s'a făcut o plângere la curtea împărătească, semnată de mai mulți locuitori. Făcându-se cercetare de către fiscal comitatens Anton Mogs, s'a constatat că autorul acelei plângeri este avocatul E. Murgu. Se insistă pentru a fi tras la răspundere și în urmă este închis în Buda-Pesta pe 4 ani la „Neugebäude”.

În 15 Martie 1848 a izbucnit marea revoluție contra despotismului austriac.

Studentimea și poporul, ocupă arsenalul și dau drumul deținuților de la „Neugebäude” (închisoarea deținuților pentru politici) printre cari se afla și Eftimie Murgu.

Imediat după esirea din închisoare, ținut o cuvântare atât de inflăcărată, încât studentii și poporul au desfăcut caii dela trăsura și l'au purtat în urale pe străzile principale iar din loc în loc oprind trăsura, Eftimie Murgu, vorbea poporului de libertate și drepturi egale fiecărui popor.

În scurt timp fu ales deputat în circumscripția Timiș-Moravița. Guvernul îl numise: Comisar guvernamental plenipotențiar (Királyi Kormányp-biztos) pentru Banat și mai apoi Comandant suprem de oaste auxiliară română în Banat. (Austria numise în aceeași calitate pe Avram Iancu în Ardeal).

În Mai 1848 a provocat vestita adunare populară după „Câmpia Libertății” dela Lugoj, în care ocazie s'a cerut: Reformarea patriei, libertatea și egalitatea legală a poporului român.

Guvernul lui Kossuth a și aprobat aceasta. (Vezi „Delfinul”: Studii naționale București 1891 August 17).

La 1849, Austria cu ajutorul Rusiei, a rămas învingătoare și a retras toate drepturile acordate.

Tot la 1849, Dieta revoluționară dela Debrețin, hotărâște detronarea Habsburgilor. Hotărârea fu mai întâi subscrișă de Eftimie Murgu și, pentru aceasta Haynau, îl condamnă la moarte. Neputând fi prins a fost doar spânzurat „în efigie”.

După căderea lui Haynau de la putere fu condamnat la temniță pe viață și a suferit până la grație (4 ani) în cazematele din Josefstadt (Boemia). Se spune că ar fi fost amnistiat și imediat numit profesor de filosofie la universitatea din Jena.

În 1861 (reîntors dela Jena) a fost din nou ales deputat în circumscripția Timiș-Moravița.

La 1867 îi se oferă secretariatul politic și i se cere să intre în partidul guvernului.

Nevoind a se abate dela principiile din 1848, refuză acest post.

Din 1861-1870, (până la moarte) a fost membru al facultății juridice dela universitatea regală din Pesta.

Discursurile ținute de Eftimie Murgu în parlament, sunt date ca exemplu candidaților de profesori în literatură, după cum comunică D-l Dr. Himpfner, directorul liceului din Budapesta.

adevarate

Figura lui Eftimie Murgu își însușește toate aspectele legendei. Vremea în care a trăit este chiar, o legendă, legenda formării noului Ardeal, ridicării de popoare învrăjbite, toate în luptă cu împărați puternici și neînduplecați. Înfașurarea lui Eftimie Murgu chiar, așa precum ne-a rămas, este o apariție legendară.

De aceea viața lui, biografic, nu a putut să fie niciodată precizată.

Și această neprecizare intensifică apariția lui Eftimie Murgu.

Se simte totuși îndărăjirea unui uriaș, a unui voevod, necăjit, dar cuprins de un veșnic neastămpăr Eftimie Murgu n'a fost numai eruditul „doctor utriusque juris et profesor philosophiae”. Viața lui împărțită între catedră și temniță, este exemplul marelui ostracizat pentru binele „poporului”. Scăpat din închisoare sau ajuns pe alte plaiuri prin expulzare, Murgu n'a pregetat să fie autorul altei „conspirații”.

În arhivele fostului imperiu austro-ungar, se găsește un lung cazier al lui Eftimie Murgu. Toate acestea sunt astăzi documente importante pentru istoria Ardealului.

La 14 Iulie 1846, locuitorul comitetului suprem al Carașului, cu numele de Andrei Kirs, face următorul raport:

„Eftimie Murgu, avocat în țara ungurească de religie greco-neunită, născut în granița militară română, așezându-se în sânul acestui județ, unde abia câteva luni petrecând fu destul de cutezător să se ocupe cu născociri secrete, primejdioase coroanei ungare, constituției și statului: Ideile sale sunt pline de fantasmă și sunt concentrate: „întru liberarea Românilor cari fac cea mai mare parte a populațiunii din acest ținut și întru înființarea unui stat românesc.”

„La asemenea planuri, se înțelege că nu putea Eftimie Murgu să lucreze singur. Au fost mai mulți, dar dintre toți, iubitor de coroana ungară și poporul maghiar, au fost PREOTUL GR. ORT. ION BLINDARU din Găvoajdia care îi trădează și, în urma denunțului, Eftimie Murgu este prins și, fără judecată închis în temnița Statului”.

Iar raportul continuă pompos mai departe:

„Județul cu No. 663 din 22 Aprilie 1846, propune pe preotul Ion Blidariu, M. S. I. pentru decorație, iar Andrei Kiss ca locuitor al Comitetului suprem, îl recomandă Locotenentului”.

P O E Z I E

SANDU TUDOR

STIHURI POPULARE DE DIN VREMURI DE BĂJENIE

Frunză verde de negară,
zvoană rea porni prin sară
corb turcesc din Tarigrad
Clătinat de-un vârful de braț.
Bătu pliscul negru 'n zare
croncănind foc și lingoare.
Că ne vin nouă corăbii
cu fesone și cu săbii.
Trei mii năsărâmbi d'ăi strâmbi,
fețe grase arăpești,
brăe roși otomănești,
inimi de câine turbat,
șalvari de păgân spurcat,
hoji de biruri și copil,
de la Ducă-se 'n pustii.
Vin caicele burtoase,
cătrănite, lenevoase.
In catarge ciori în tîmbă,
fulgi de molimă și umbră.
Câte-o boală și-o duhoare
lunecă cu fiecare,
în marea tărăgănată,
calea apei legănată.
Frunză galbenă de ceară
vine moartea peste țară
Când i-am înjeles de veste
rădea luna dintre creste
și'nfricat corbul vrăjit
scrum pe zări a fâlfâit.
Chiui ca să-mi îndemn
noatenul cu șea de lemn.
Strânsei pîntenii de-armă,
paloșul în caaramă,
și pornii făcând o cruce,
fugarul uade m'ă duce,
Hi! măi noatene cât este
răsăritul după creste
drum de noapte, ceață grea,
fără umbră, fără stea.
Te-așterne pământului
ca și peana vîntului,
să străbat țara în lung
șinta vrerii să-mi ajung.
In cetatea domnului,
în puterea somnului,
cât mai este noaptea 'n toi
să strig țara la război.
Și să cer o liturghie
la sfânta mitropolie.
Să sărut pe dreapta seacă
Sfânta Paraschiva 'n raclă,
să o rog iar să ne scape
de Turci, 'neca-s'ar în ape!

EMIL RIEGLER-DINU

GRADINARUL

Albine 'n zumzet! Spallere!
Răd pierseci coapte prîntre foi!
Moș cu lulea! Fie ce sol
De nume latinești despoi
Și iață-ne ajunși la mere.

Dulci, acrișoare, amărni:
Din foșnetul frunzarului
Aiegi cu degete de ceară,
Toi cu briceagul din comoară,
In mâini și'n buzunare-mi pui.

De-atunci e mult. Acu-s hoinar
In alte țări cu alte roade:
Grădinile n'au grădinar
Și rodul dela sine cade.

Zigzag de zumzete drumețe!
Grădinile ș'acum m'afin
Dar n'are cine să mănvețe
Numiri de flori. Au prea pușin
Timp de povești și de povețe.

Biblioteca Centrală / Central University Library of Cluj

CRISTIAN SARBU

S C U A R U L

Burat ușor cu pulbere de lună,
De-o vagă adiere legănat,
Suarul verde — oază solitară —
Pe-o rondă de răscruce s'a culcat.

Pe-alci d'argint se plimbă noaptea blondă
Ca o regină 'n parcu-i favorit,
Iar sus pe-un soclu strejuit de grile
Cu foi de umbră sură — așoperit;

Turnat în bronz, vr'un orator pesemne,
Sprincene mari, stufoase, încrunțând,
Cu gravitatea ce i-o dă tăceret
Serutează drumuri proaspete de gând

C'o mână ridicată către ceruri,
Pe soclul unde stă suit de ani,
Se pregătește par'că să vorbească
Poporului de ței și de castani.

Și poate chiar că bronzul glăsuește
In limba-adâncă a mutei veșnicii,
Căci văd un plop venit din depărtar
C'aplaudă din frunze bramării.

DIN CARNETUL UNUIA

MIRCEA DAMJAN

— Asta are să fie un om și jumătate!
— mă lauda tata.

— Ba bine că nu! — replică mama. Dacă o merge tot așa precum a'nceput, are să fie un stricat.

Mai aveam două surori și doi frați, între șase și doisprezece ani. Făcurăm cunoștință, apoi ne luarăm la bătae. Încăerarea, a fost pricinuită de prostia lui frate-meu cel mai mic decât toți ceilalți și mai mare decât mine. Susținea cu încăpățănare că eu nu sunt frate cu el, și refuză să mă recunoască.

— De ce, mă? — îl întreb.

— Fiindcă pe tine te-a adus trenul, și pe noi ne-a adus barza!

— Tii, că prost mai ești, bată-te Dumnezeu! — și-i trăsese o palmă.

Ceilalți, tăbăriră asupra mea.

— Veneticule! — strigau ei.

— Nu te lăsa flăcăule! — mă'ncuraja tata.

În cele din urmă, ne-am împăcat. Dar frate-meu cel mai mic, nu mi-a iertat nici până'n ziua de azi palma aceea.

A doua ceartă'n familie, a izbucnit din pricina numelui meu.

— Să-i punem numele Ion! — a spus tata.

— Nu-mi place! — i-am răspuns eu din leagăn.

— Taci, tu! — mă amenință mama. Apoi, către tata:

— Nicolae, să-l botezăm!

— Gheorghe! — adăugă nașa.

— Dumitru! fu de părere mătușe-mea.

— Nu-mi convine niciunul! — mă revolt eu, svârlind biberonul. Întâi, fiindcă toate sunt nume de rând; și pe urmă nu vreau să am nume în calendar. O-nomasticile mă plictisesc. Ce Dumnezeu! n'aveți nici atâta fantazie să-mi găsiți un nume mai ca lumea?!

— Iar începi?! — se indignă mama.

— Napoleon! — strigă frate-meu cel mai mare, care știa puțină Istorie, învățată din tablourile aninate pe pereții salonului.

— Nu-i românesc! — se plânse nașa.

— Atunci, știți ce? Lăsați-mă fără nume! — și-am reluat, plictisit, biberonul.

— Să poate una ca asta, fine?! — se minună nașa, care ținea cu tot dinadinsul să mă boteze cu un nume din familia ei.

— Bine, atunci dați-mi un nume care să-mi convină, și lăsați-mă'n pace.

Nașa, cercetă, în gând, numele tuturor moșilor și strămoșilor, și deodată se luminează:

— Stan!

— Tă! — protestai eu, privind în tavan.

Nu'nțeleg ce vă tot uitați în gura lui?! — s'amestecă frate-meu cel mic. Trebuie s'asculte. Eu cum ascult?

— Ține-ți gura, că iar te plesnesc! — îi spun.

— Călin! — mai propuse nașa.

— Asta-mi conveni. În tren, o domnișoară citea un roman cu titlul: „Călin” imprimat cu literă mare și înfocată!

Mă duseră la biserică. Aci, mi-a mers rău de tot.

— Cucernice părinte! — mă rugai. Aș dori să nu fiu slobozit în apă; e cam frig.

— Nu se poate fiule! — se opuse preotul. Canoanele mă opresc.

— Atunci, mă botez la primăvară. Și așa, se spune că trebuia să mă nasc tocmai în Martie! — și vrusei să plec. Dar fui împiedicat și desbrăcat cu forța. Începui să urlu. Nașa își dădu cu părerea că sunt rău-crescut, iar țârcovnicul, — un om foarte brutal — mă amenință că-mi rupe urechile!

— D-ta ce te-amesteci? — îl întreb.

— Ți-oi arăta eu, mucosule!

Asta mă'nfurie din cale-afară, dar n'aveam nici o putere. Mă mulțumii să-i spun:

— Ce idiot! M'am săturat de oameni!

Preotul mă'nșfăcă de mijloc, și mă ridică deasupra cristelniței, bolborosind, pe nas, niște cuvinte pe cari nu le-am priceput. Eu mă sbăteam ca o broască'n gura șarpei.

— „Botează-se robul lui Dum...”

Numai atât auzii lămurit. Căci tot svăreclindu-mă, lunecai printre mâinile preotului și mă scufundai în cristelnița plină cu apă. Câteva picături, stinseră o luminare, ceea ce făcu pe nașa să spună că-i semn rău. Inghiți două gături de apă, strănutai și înceai să'noti!

— Ptiu! — se cruci țârcovnicul. Ne-astâmpărat mormoloc.

În cele din urmă, mă pescuiră și ceremoniile se săvârși.

— Să știți că asta n'are s'o isprăvească bine! — îmi prooroci cântărețul.

— N'ai de gând să taci odată, bețiv știrb și cu nasul roșu? — mă strâmbai eu.

Omul m'amenință cu cădelnița și tăcu.

— E tare vioi! — hotărî nașa.

— Argint-viu, nu altceva! — întregi o mătușe de-a mea.

— Seamănă lui tat'so! — adăugă altă mătușă.

— Aduce și cu mă-sa! — căută să'mpace lucrurile o femeie.

— E voinic! — mă admiră preotul prelung, cașicum ar fi citit un cuvânt din Evanghelie.

— Mai e ceva de făcut, părinte? întreb.

— Nu, taică! — râse el. Nu mai e nimic.

— Bine c'a dat Dumnezeu!

Acasă, masă mare, felicitări și vin.

— Ei, Căline! — zise tata. Te-ai botezat întru Domnul?

— E tare neastâmpărat! — repetă nașa.

— Așa trebuie! — aprobă tata.

— Dați-mi să mănânc și nu mă plictisiți. Sunt după bae și am o foame de lup!

Mă așezai la masă pe genunchii tatei. Gustai din supă, pe care o găsi prea sărată, muia degetele în sosuri, mozolii un ficat de pui, deșertai un pahar de vin vechiu și mușcai, cu toată fața, dintr'o prăjitură cu cremă.

— Ar trebui să mănânci și să bei cu măsură! — observă frate-meu cel cu palma. Te-ai murdărit ca un godac.

Pusei mâna pe-o sticlă și i-o arunc în cap, dar mă liniști tata.

— Dă-i pace! — îmi șopti el la ureche. Nu vezi că-i prost?!

— Ai dreptate! — incuviințai eu și mă liniști.

Am mâncat bine, am băut mult, am spart trei farfurii și capul lui frate-meu care nu voia să s'astâmpere, l'am îmbăt și m'am culcat...

M'am născut în zodia Tașului sau a berbecului. E o diferență de trei luni și asta mă'ncurcă în socoteli, exact cu un an. Căci nu știu dacă trebuie să'ncep numărătoarea anilor din ziua în care m'am născut, sau dela data când trebuia să mă nasc! Și sunt nedumerit asupra vârstei.

Pe porțile vieții, am intrat cu trenul. Mama, ocupa un singur loc într'un compartiment de cl. II și venea cu mine. Într-o stație neînsemnată, mi-s'a'ntâmplat să mă nasc. De-ac'i'nainte, am mers eu cu mama. Am ocupat locul din dreapta care se'ntâmplase să fie liber, și primul lucru pe care l-am făcut, a fost să

citesc „Avisul” direcțiunii căilor ferate! Aceasta a fost cea dintâi lectură a mea. A doua, acela, specifica pedepsele, în bani, care se aplică pasagerilor pentru câteva

incuviințe.

— Bagă de seamă, domnule, că stai cu picioarele pe canapea, și ești gol! — mi spuse o doamnă în vârstă, foarte indignată.

— Mă iertați, doamnă, dar nu am mâncat, fiindcă de-abia acum venii. Mi-am acoperit goliciunea cu perna dela fereastră.

— O să răcești! — mă compătimi altă doamnă mai tânără și foarte binevoitoare.

— Nu-i nimic! — îi spun. Și așa, m'am săturat de viață!

Mama îmi spuse că sunt obraznic, mă lăsa în poală și mă'nveli cu o pătură.

— Oh, ce timpuri! — murmurai. Plictisitor lucru!

Când am ajuns acasă, eram în vârstă de trei ciasuri și jumătate, după ora zăpezii orientale. Tata mă sărută pe amândoi obraji, și-mi spuse:

— Te-ai cam grăbit!

— Am venit cu trenul!

— Nu așa! — mă lămurii el. Trebuia să te naști în Martie viitor, și acum ai venit doar în Decembrie.

— Ei, comedie! Asta nu-mi place de când sunt deodată mai bătrân cu un an! — zisei, examinându-mi cu încredere scutecele.

— Ai de gând să taci?! — mă certă mama. Copiii nu trebuie să răspundă la întrebări care vorbă a părinților!

— Asta-i acum! Păi bine! dacă mă'nșfăcă, se poate să nu-i răspund?!

— Da, dar să nu fii obraznic.

— Așa ești dumneata: cărcotașe! Nici tren nu m'ai lăsat să vorbesc. Și cu toate acestea tânără, care se'ngrajea de bătaea mea, era foarte nostimă!

— Bravo, băete! Știi că-mi plăci? — mă lăsa să răzând, și mă sărută.

— Desigur, — se'nfurie mama. Îți plăcea să mă'nșfăcă?!

F E C I O R U L

LUCRETIA PETRESCU

S'a întâmplat la Bagdad pe vremea Califului?...

A uitat acel care mi-a povestit — numele Califului.

Dar nici nu leagă prea mult istorisirea noastră de acel care stăpânea pe atunci Bagdadul. Atunci... adică pe vremea, când Huseim și Leila... Nu, nu așa. Trebuie spus de la început, că Huseim orfanul era singurul fecior al văduvei Leila. O biată văduvă, care trăia din sporul degetelor ei. Torcea — de la răsaritul soarelui și până la aprinsul opaiteilor — lăna pentru vesmintele și covoarele bogaților. Și și câștiga astfel meul și ovăzul pentru cele două guri: Leila și Huseim. Iar dacă mai torcea și după aprinsul opaitei, își putea câștiga la trei ani o dată și o baină pentru dânsa și fecior. Și nu fusese Leila întotdeauna săracă. Ei! pe când trăia bărbatul ei Hasan — îndrăznețul conducător de caravane!

Dar nici oasele lui nu le mai știe nimănui pe unde sunt. Căci — cu cea din urmă caravană prădată de hoți, s'a dus și Hasan, s'au dus și mărfurile și toată averea și belșugul din casa lui. Și acum Leila toarce mângâindu-se numai cu Huseim, care — cu tot necazul — crește din zi în zi mai voitnic și mai ager. Are să fie îndrăzneț ca tată-său.

Și încă și ziua blagoslovită, când Huseim — acum flăcău voitnic a intrat la Abdulah bogătașul să-l slujească.

Acum Leila ar putea să mai dea o dihnă de mâinilor ei atât de muncite. Dar când o femeie e vrednică, munca-i e săr-bătoare. Și Leila toarce înainte. Poate că nici băiatul nu o ajută prea mult. E acum flăcău tânăr și la câte nu rămânesc flăcăii! Trebuie doar să aibă doi, trei arginți în pungă. Firește că-i are Huseim și chiar ar putea aduna o grămăgioară bună de când slujește pe Abdulah, dar pare că e un făcut.

De câte ori stăpânul îl cinstește cu câți-va bani de argint — hop îi e în cale prietenii, cari joacă zaruri. Și cu toată opreala coranului nu e ispita mai puternică pentru Huseim de cât jocul de zaruri. Și așa de ușor se pierde arginții, pe care cu greu i-ai câștigat! Și de aceea nu se vede sporind belșugul în casa Leilei.

Dar într-o zi — ei dacă așa a vrut Allah să fie! Într-o zi a venit Huseim acasă și s'a trântit la pământ gemând și bătându-și cu pumnii capul. Huseim a pierdut iar la zaruri banii — două pungi. Și nu erau ai lui. Stăpână-său Abdulah îi dăduse să plătească mărfuri. Ce are să fie cu el acum, când s'o întoarce la Abdulah cu mâna goală? L'or bate cu vergile până la moarte, l'or vinde rob, să se despăgubească stăpânul?

O Leila, dacă credea, că ai cunoscut îndeajuns până acum suferința!... Și să nu-i poți ajuta nimic! Dacă te-ai ruga de Abdulah, să primești tu în locul băiatului loviturile? O vrea oare?

Nu, n'are să vrea. Nu despăgubește pe Abdulah nici nu-i potolește mânia o-sândă loviturilor primite de bună voia ta.

Nu mai decât Leila — asta da are să primească păgubitul, — dacă Leila s'o robi lui Abdulah, până ce Huseim o pitea muncind, să i întoarcă banii.

Și biata mamă, plângând de teamă că nu s'o învoi Abdulah, s'a dus și s'a robit pentru cele două pungi pierdute la zaruri.

Iar feciorul, trist și pocăit, i-a jurat că are să meargă în lume să muncească, și nici mulțumire, nici tihnă în viață să nu aibă, până ce nu o veni îndărăt să-și desrobească mama. Și s'a învoiit pe dată la un negustor, ce pleca cu caravana spre ținuturi îndepărtate.

Și i-a petrecut mama sa cu ochii, până i-a pierdut în zare. Apoi s'a apucat de lucru în casa lui Abdulah. Și ca să nu auză vreodată un cuvânt rău de băiatul ei din gura stăpânului muncea mereu, muncea cu spor și chibzuință.

Atâta folos avea acum Abdulah de dânsa, încât chiar îi părea bine de întâmplarea cu pungiile. O femeie așa de vrednică prețuiește oricând cele două pungi de arginți. Și chiar ar fi fost bucuros acum păgubitul, să nu mai vină Huseim să o rescumpe. Știa bine însă că-i e mamă și că n'are să se îndure. Dar până atunci...

Până atunci caravana a trecut râuri, munți, deserturi. S'au luptat oameni și vite cu primejdii, lipsuri, foamă. Și Huseim a fost vrednic, îndrăzneț, priceput. Și i-a îndrăgostit stăpânul și i-a răsplătit cum se cuvine. Dar au ocolit multe ținuturi. La urmă însă toate le-au eșit în plin. Așa că la întoarcere peste câți-va ani s'a întors și Huseim — bărbat în toată firea, umblat prin lume și instărit. Și cum a văzut Bagdadul năvnic a alergat la Abdulah să-și vadă pe mamă sa și s'o desrobească.

Dar înainte chiar de a ajunge dânsul, ajunsese zvonul întoarcerii și îmbogățirii lui; și dacă mamă sa îl aștepta cu atâtă bucurie, apoi și Abdulah se gândea, dacă nu s'ar putea înfrupta și el puțin din banii lui Huseim. Când acesta nerăbdător l'a întrebat ce cere în schimb mamei lui, Abdulah își avea pregătit de mult răspunsul.

Și i-a dus pe Huseim afară în grădină. Și ciustindu-l ca pe un prieten — nu cu pe o fostă slugă — i-a arătat ce cere.

Cum de răbdă Allah asemenea demou! Păi știți ce a cerut păgânul în schimb Leilei? Să cumpere Huseim și să-i dăruiască lui — casa lui Șefchet negișul lui din dreapta. Vrea Abdulah să-și mărească curtea cu curtea vecinului. Și Șefchet e bucuros să vândă, căci mai are încă o casă mai sus înspre moschee. Auzi, să ceri tu o casă — or cât de mică ar fi — o casă pentru o roabă — fie orcât de vrednică!

O bietul Huseim! De aceea te-ai trudit atâta cu caravana prin pustiri? Cum să nu să se jalească la Șefchet și să-i spună de nelegiuirea lui Abdulah și trista soartă a Leilei.

Mai sunt și oameni buni. I s'a făcut atât de milă lui Șefchet, că i-a vândut casa mai pe nimic. Vrea să vadă în eu doi oameni fericiți și Allah are să țină seamă de fapta lui cea bună.

Iată-i acum pe Huseim stăpân pe casă. Mică, mică, dar când e a ta, îți ține mai cald și-ți pare mai frumoasă de cât palatul califului. Huseim — după ce a nămirat toate paralele — nu se mai sătura privind căsuța lui, comora cea mică cu patru pereți și grădină.

C. plăcut e, sa te olibnești acum în

grădina ta, la umbra smochinilor și curmalilor, și vântul răcorindu-ți fața, să-ți aducă mireasma trandafirilor cari înfloresc dealungul gardului ce desparte de curtea lui Abdulah.

Dar deodată i s'a dus lui Huseim bucuria. Casa asta, câtă vreme o mai fi a lui? Trebuie doar s'o dea, ca să-și rescumpe mama, care pentru el s'a robit. Firește că trebuie. Ce tâlhar mai e și Abdulah, care pentru o roabă mai mult dătrână, îți cere o casă. Cere el — cere: dar nu știți vorba: Nu e nebun cine cere a nebun cine dă.

Dar Huseim trebuie să dea. E la mijloc mama lui. Mama lui — vezi bine. Și de aceea tâlharul de Abdulah s'a lăcomit atâtă. De far avea și Huseim odată în mână! Dar până atunci, câtă să-i dea căsuța.

Casa lui... Măine trebuie să se ducă.

Adică de ce atâtă grabă? Nu s'ar putea să mai amâne puțin târgul? Măcar până s'or conace smochinele și naramzele din grădina lui. Să se bucore și Huseim o bucată de vreme de odihnă sub acoperișul lui — de umbra pomilor lui, că desul s'a trudit atâtă ani. Și doar nici nu s'a trudit pentru dânsul. Pentru mama sa — vezi bine. Și-a mai amânăt Huseim dusul la Abdulah. Însă tot spre răul lui, adică a Leilei, a amânăt mersul, că de ce trecea vremea, de ce îi venea mai greu să se despartă de odăițele albe, de grădina umbroasă, de naramzele și smochinele culese dimineața. Și a văzut atunci, că casa luată de la Șefchet îi e cu mult mai scapă decât dorul mamei lui.

A trebuit totuși să vorbească și Leilei. Leilei care aștepta mereu. Nu e prost Huseim și a găsit ce să-i spună. I-a spus că toți banii — câștigați cu greu — i-a dat pe casă și dacă o rescumpără pe Leila, atunci el Huseim nu are decât să meargă să se vândă el rob — sau să cerșească. Alt cum... Câte nu i-a înșirât! Cum să nu-i creadă biată femeie! Să a-jungă Huseim feciorul ei să cerșească! Cum se poate — Allah — una ca asta? Mai bine robește ea până... Și a rămas să plece iar Huseim să mai câștige — și apoi când s'o întoarce o răscumpără negreșit.

Și-a plecat feciorul Leilei iarăși plângând de mamă sa și plângând și el după căsuța, de care a trebuit să se despartă o vreme. Iar a cufreerat ținuturi — și niște caravane. Iar a înfruntat primejdii, sete, osteneală... Și iar i-au fost răsplătite necazurile, căci după câți-va ani se întoarce Huseim cu multă strânsură sub Bagdad. Și iarăși zvonul venirii lui i-a luat înainte.

Cum îl mai aștepta Leila! A mai îmbătrânit sărmana! Piciorole nu-i mai sunt așa de sprintene, mâinele nu-i mai sunt neobosite și ochii nu-i mai sunt de loc ageri. Aude acum mai multe ocări decât laude. Dar nu mai e mult și vine Huseim și o scapă.

Și Abdulah ce o cere acum pe dânsa. Au n'o fi nebun, să vrea tot o casă?

O casă n'a mai cerut Abdulah. S'a mulțumit cu...

Dar stați, să vă spun dela capăt. Avea Kenir — persanul — doi robi de vânzare. Un fecior și o fată. Frați trebuie să fi fost, că prea erau asemeni. Și frumoși! Tot Bagdadul rămânise și mulți au încercat să-i cumpere. Dar cerea mult Kenir —

dânșii. Ei acum Abdulah pe cei doi robi tineri i-a cerut lui Huseim.

Cu inima strănsă s'a dus Huseim să-i cumpere. Dar când i-a văzut nu i-a părut așa de rău de banii ce a trebuit să numere lui Kenir pentru dânșii. E drept, că mai scoborase și Kenir numărul arginților, căci și lui i-a fost milă, când a auzit de povestea și amarul Leilei. Și până seara târgul a fost gata și și-a dus Huseim robii acasă. A doua zi să-i ducă lui Abdulah.

Dar seara robii tineri și-au arătat știința. Fata Amina — bine cuvântat să fie ceasul când Alah a dăruit pământului femeia — fata usoară și subțire a jucat cântându-și singură din tamburină. Cu brațele deasupra capului ca niște foarte de amforă, și-a tremurat sânii, și-a clătinat pantecele și soldurile înguste, iar brățările de alamă de pe gleznele subțiri țineau isonul tamburinei bătută de degetele cu unghii roșii. Și întregă era sub cămășe și pantalonii subțiri ca o amforă vie, ametoitoare de mirezme.

Și mâine s'o ducă lui Abdulah? In adevăr prea îl costă pe Huseim mult dragostea nume-sei!

Ce scurtă a fost noaptea dintâi! Amândoi robii — și tânărul și fata și-au reghiat pe rând stăpânul și i-au răcorit obrazul undind încet cu mâna câte o foaie mare de palmier.

Dimineața ce curat e peste tot locul și cu ce grijă umbra cei doi copii, să nu-l deștepte. Ce naramze parfumate au adus din grădină și ce bună fertură a făcut mai târziu Amina! Și astea toate are să le aibă Abdulah! Ce mult prețuești tu mamă!

Ei, dar ar putea să nu se grăbească atât. Să se bucure și el o săptămână, două de tinerețea asta din casă. Băiatul îi servește pas cu pas. Grădina parcă e mai înflorită și mai rodnică de când e în grija lui. Amina râde, cântă, joacă, circipește.

Biata Leila așteaptă mereu să-i vină feciorul s'o răscumpere. Doar știe și ea ce a cerut Abdulah și nu odată a văzut robii tineri în curtea de alături. De ce nu mai vine oare Huseim? Iată-l în slăbșit că a venit. Dar singur. Biata Leila! Mai amână-ți bucuria liberării tale, căci uite ce i-a spus Huseim.

Nu pot mamă, nu mai pot s'o dau lui Abdulah pe Amina. Nici dumneata n'ai cere-o. Alah prin dânsa îmi dăruiește un prunc. Mai pot să mă despart de dânșii?

A zămbit și-a plâns biată bunică. Și Huseim abia acum o vede bine și ce milă se face! Atâta de bătrână pare! Tot mai incovoiată și mai aplecată pășește pe pământul, care în curând o cere.

Trebuie s'o răscumpere. Să-și mai invețelească și ea zilele din urmă cu fiu său alături. Să se dea odihnei. Să-și legene nepotul. Trebuie s'o rescumpere. Are să meargă Huseim la târgul de robi din...

E cale de o lună, două. Și-i aduce lui Abdulah alți doi robi tineri în locul Alinei, de care nu se îndură.

Și a plecat iar. Pe o cămilă și-a luat mamba — nevasta lui acum — iar robul tânăr îl slujește, cum își slujea în vremea Huseim stăpânul. Și a lipsit iar o vreme, lungă vreme! Când s'a întors — Amina — sus pe cămilă își alăpta pruncul. Și alte două cămile aduceau mărțari. Dar robi n'a adus.

Nu a găsit — se vede — o altă Amină. Dar și Abdulah a mai scăzut prețul. Ce mai poți cere acum pe o roabă bătrână? I-a spus lui Huseim să-i aducă cărlanul buestraș a lui Ben Ali.

Un cărlan buestraș nu e lucru mare. Și e înstărit destul acum feciorul Leilei. S'a dus îndată Huseim și a făcut și târgul. Și ca să încerce cărlanul a venit călare acasă.

Ce cal minunat! Are un umblet de nici nu-ți vine a crede, că ești călare; ci par'că ai pluti pe o apă lină. Și blând! Și-a pus Amina pruncul pe spăruarea lui și a ocolit toată curtea. Ce bine îi șale băețelului, cum râde de voios ținându-se de coamă. Ba chiar a plâns, când l'a scoborât maică-sa. Ce are să plângă, când, or da cărlanul lui Abdulah! N'ar putea să-l mai țină o zi, două să facă plăcere copilului?...

Se încarduesc mai mulți negustori, să plece spre țara dela mare. Să-și vândă la corăbieri mărfurile. I-au vorbit și lui Huseim. E îndrăzneț, e ager și curajos bine drumul. N'or zăbovi mult. Un dus și un venit. Poate să fie îndărăt până la coptul naramzelor.

Câte pregătiri, câtă grijă a avut Huseim! În seama lui au fost lăsate toate. Și trebuie să-și ia și nevasta. Nu se îndură s'o lase. Cum s'o lase așa singură? Huseim o privește induioșat cum își plimbă prin grădină copilul măricei și pantecele iar plin. Trebuie s'o ia cu dânsul. Cea mai domoală cămilă e pentru dânsa. Și acolo sus — Amina între perne, cu valurile ei par'că e o pasăre mare, care clocește. Băețelul e mai mult pe șea lângă tată-său decât pe perne lângă maica sa.

Dar în zorul plecării Huseim nici n'a

avut vreme să treacă pe la Abdulah, să-i spună mamei lui un cuvânt de rămas bun. La ce ar mai fi folosit acum cuvântul? Și de calul buestraș avea atâta nevoie și folos la drum!

S'au copt odată naramizele. S'au copt și a doua oară — și abia când pentru a treia oară începuseră să se parguiască s'au întors drumetii. Și nici nu se coborâse bine Huseim din șea, când slugile lui Abdulah au venit să-l cheme. Să meargă îndată la Leila, care stă să moară; așteaptă toți din ceas în ceas sfârșitul. Să și-o ia acasă. Abdulah i-o dă și nu-i mai cere nimic, nimic în schimb.

S'a infuriat așa de tare Huseim, că la strigătele lui, copiii — are trei acum — s'au inghemuit în valurile mamei lor, de unde abia scot capetele, ca puii printre penele cloștei.

— „Auzi tâlharul!” strigă Huseim. Auzi ce vrea acum! Când era mama în putere, m'a făcut să târguesc casă, robi, cal — ca s'o răscumpăr. Ce nu mi-a cerut pentru dânsa! Și acum fiind-că o vede, că se pierde, acum când e ajunsă și sufletul ei se pregătește de drum: acum îmi spune Abdulah să mă duc s'o iau, că nu-mi cere nimic pentru dânsa. A tâlharul vrea ca tot eu să-i cumpăr și giulgiul și piatra! De aceea mi-o dăruiește!”

„Mergeți și-i spuneți că acum nu-mi trebuie. Să și-o țină. Să o îngroape dânsul!”

Și Leila — mama bogatului Huseim — tot roabă a murit.

PROFESOR DOCTOR...

S'ar părea imposibil și totuși cu anumii indivizi, lucrurile merg chiar până aici.

Natural că, dacă profesoratul e o simplă ocupațiune care poate fi exercitată chiar de cei ce nu s'au gândit nici odată la ea și nu s'au pregătit în vederea ei, doctoratul (și nu mă gândesc la accepiunea lui vulgară de *medic*) e, un titlu academic.

Și-atunci: cum se poate unge cineva pe sine-însuși cu această titulatură — fără să fi dat anumite probe în fața unei comisii adhoc?!

Au auzit de cazul unor universitari în acelaș timp candidați și examinatori. Natural că — până în ziua examenului — au fost constrânși să renunțe la una dintre calități, dacă nu la amândouă.

În cazul de față nu e vorba nici măcar de acest lucru. Mă refer la ceea ce se vede mai ales prin unele orașe de provincie: feldefel de scamatori, spiritiști, hipnotizatori — cu un cuvânt: vânători ai banului public — cari, spre a atrage mai multă lume la năsdărăniile lor, se afisează cu titlurile de „profesori” și „doctori”.

Natural că nimeni nu cere acte doveditoare și că experiențele de „suggestie, somnambulism, catalepsie sau hipnoză”, strecurate prin intermediul unor astfel de titulaturi capătă ceva din gran-

doarea și seriozitatea faptelor științifice.

Și totuși făptașii pot fi foarte ușor dovediți: profesor? bine! — dar unde și de ce materie? De spiritism? După câte știm — nu se predă nicăeri, în nici o școală publică sau privată, asemenea studii. Și atunci: cum rămâne cu profesoratul?

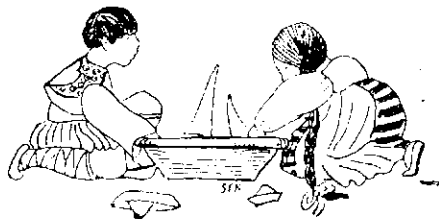
Și iarăși: doctor? bine! — dar în ce specialitate și de unde? Unii adaogă chiar: „doctor în științele oculte”.

Foarte bine, acesta poate fi un titlu: dorim însă să ni se specifice și facultatea care a putut, conferi un astfel de titlu. Nu de alta — dar o asemenea facultate, până acuma, nu există.

Sau acest doctorat este asemănător cu acela în fabricarea apei cu zahăr?

Iată din ce cauză măsurile de verificare a titlurilor nu trebuie să uite nici această categorie socială care, profesând astfel, câștigă averi fabuloase.

PAUL I. PAPADOPOU

O F E C I O A R Ă

FRANCIS JAMES

*Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge
Pare că rămâne 'n urmă
Și'nainte curge.*

O dimineață limpede, par'că n'ar exista aproape; în zadar caută ochiul, deasupra-i vre'un nor: sub lumina, întocmai unei ape-pure, în mijlocul livezii trandafirii — constelație ori madrepor — Madeleine are șaseșezzece ani precum un cuib are pitulici.

Ea pășește cu pasul nesigur al tinereții fete care visează singură și, cum albeața rufelor e orbitoare, își pleacă pe myosotiișul ochilor săi, toporășii pleoapelor.

— Domnișoară! Domnișoară! Sunteți chemată.

— Madeleine! Madeleine!

— Dar ce s'a întâmplat?

— Madeleine!

— Ce-i mamă?

— Vin'o, te rog, iute! Vin'o. Cred că... o Doamne.

Bunica Madeleinei „mama mamei sale a fost găsită moartă în patul ei și albinele continua să bâzâie în livada din care a plecat fecioara.

Bunica moartă, seamănă iernii. Madeleine plânge, asemenea ramurii de viță și orice ar face, seamănă a April. De îndată ce se află în sat de moartea bătrânei dragi, toată lumea vine s'o mângâie pe Madeleine și pe mama ei, care e văduvă.

Cunoașteți lumina roșiatică a lumânării, ziua; lumina pe care obloanele ferestrelor închise o lasă să răzbiască: și furtuna cu apă sfințită în care se moaie o frunză de dafin; și cruciulița de metal alb și mâinile vinete împreunate c'o manție, pe rochia neagră. Amin.

Bunica, atât de cucernică, fu îngropată a doua zi. Cât de frumos era; câteva urme de furtună se arată în soare; lacrimile celor întristate. Un pisoiu care se spăla în fața gropii și care închidea ochii gândindu-se la o șopărlă, fugi, la sosirea cortegiului.

De-atunci Madeleine și mama ei se asezară singure la masă.

II

*Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge,
Pare că rămâne'n loc —
Și'nainte curge.*

Cartea de rugăciuni a bunicii stătea mai totdeauna pe dulap, când nu era luată la biserică. Madeleine nu luă niciodată în seamă ceaslovul acesta, afară doar de mătâniile puse de-o parte și ale căror câteva mărgelile erau împreunate cu sfoară. Madeleine prefera filelelor acestei cărți, frunzele de Mai.

Iată un an decând murise bunica. Scoțind într'un șipet, tânăra fată regăsește cartea de rugăciuni a bunicii. Într'ansa se afla o pansea de catifea albastră-galbenă presată cu griji în bumbac. Iată scrisul bunicii, cu cerneală decolorată, un scris fin, nu ca acel al finerelor de azi care se străduiesc să imite literele grosolane ce le vor fi scris Carol Magno ori Roland, când învârteau în aer săbiile.

Pe prima filă stă scris:

8 August. 1836. Maria s'a născut la ora 3 dimineața.

„Maria e mama, își spuse Madeleine.

Apoi:

2 August 1839, la amiază. S'a născut Jean Baptiste.

„E unchiul Jean“, gândeste Madeleine. S'a născut în același lună ca și mama“.

Dedesubt citește:

9 Decembrie 1844, la orele opt seara, s'a născut Justine.

„E mătușa Justine“, care a murit călugăriță.

Ce bătrâni erau! Suntem în 1889. Mama are prin urmare, cincizeci și trei de ani. Atunci... nu erau prea bătrâni. Eu am șapteșezzece ani sunt ultimul copil. După trei frați cari au murit. Bunica însemna nașterea copiilor săi. Și eu o să fac așa, când mă voi mărita. Inșă n'am de cât o cărțuie de rugăciuni, în piele de Rusia, ediție diamant. Când voi fi căsătorită, va trebui să-mi cumpăr o carte mare, fiindcă vreau să am copii mulți.

III

*Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge,
Pare că rămâne'n loc —
Și'nainte curge.*

În Iunie se cosește fânul.

Sunt zece ani de când bunica e moartă. Suntem în 1898. Madeleine are deci douăzeci și șase de ani. Nu înseamnă că ești bătrână la douăzeci și șase de ani. E drept însă, nu mai ai șaseșezzece. E tocmai timpul să te măriți. E mai bine să nu te măriți prea de tânără. Itomai mai multă vreme cu mama.

Așa judecă tânăra fată, în aceeași grădina în care i s'a adus de vesele moartea bunicii, acum zece ani în acea dimineață într'atât de limpede că parcă nici nu exista: în care ochiul căta zadarnic, deasupra lui, vre'un nor, în lumina soră a a ei pure: în care livada trandafirilor părea o constelație ori un madrepor: în care Madeleine avea șaseșezzece ani, precum un cuib are pitulici.

Azi sunt câțiva nouri pe cer.

Rufele sunt atârinate, atât de albe încât odinioară o orbiau pe Madeleine.

Acum nu mai orbesc. Ochii i s'au obișnuit cu munca în plin aer. Ea singură vine să întindă albiturile. Mama ei e ostentivă, are șasezeci și doi de ani.

— Eu am douăzeci și șase. E tocmai vârsta pentru a întemeia un cămin. Ce bine miroase fânul cosit: Ah! începutul verii.

IV

*Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge,
Pare că rămâne'n urmă —
Și'nainte curge.*

În luna Iulie se cosește grăul. Unchiul Jean Baptiste vine să-și vadă sora și nepoata — pe Madeleine. Ii spune surorii sale:

— Locuți bine în căsuța aceasta.

Bine că n'ai părăsit-o.

Sora îi răspunde:

— Când mama a murit aici...

— Cât e de atunci?

— Treisșezzece ani.

— Așa mult? Dar ce vârstă are Madeleine?

— Douăzeci și nouă de ani, unchiule.

— Ești drăguță, harnică și bună. Ai trebui să te gândești la măritis.

— Unchiule, când n'ai zestre...

— Ah, copila mea! Lumea de azi nu merge pe căile Domnului. Găsesc contra naturii ca o fată frumoasă ca tine, care n'are vocațiune religioasă să nu se mărite. Femeile sunt oare făcute spre a deveni funcționare la poștă, avocate, jurnaliste, doctorițe, sau mai știu eu ce? Se poate când ai un copilaș să alergi dela telefon la telegraf și din sala de operațiune spre leagăn?

E cu puțință ca atunci când alăptezi copilul, să aperi cauza lui Pierre împotriva lui Paul? Scriind un articol despre politica externă, ai oare timp să-ți veni de casă, să-ți întâmpini soțul când vine plictisit, să-i dai supă fierbinte? Ah! e puțin de stricați! Femeia a fost făcută să și câștige existența altfel de cât prin aspra și dulcea munca manuală, aceea a micii negustorese, a țărăncii, ori a custoresei care de după fereastră fermă, vedea înălțându-se steaua serii? Ah, lu-mă prăpădită! lume fără de credință și de lege, care paralizează pe soție și pe mamă: care nu-i mai cere pâinea de casă frăgezimea pufului de perne, ci bani de-adreptul! Știu că sunt luat drept un întârziat și am auzit spunându-se că am ideile lui Francis James.

— Catolicul acela naiv, unchiule?

— Exact! Și mă întreb dacă cu toată candoarea sa, n'o fi având la urma urmei dreptate. La ce ne slujește inteligența, când nu se dă soluțiunea justă a problemei, tu încă nemăritată, înzestrată cu aceste două căpițe de grâu — părul tău — iată o soluție falsă a problemei: Societatea este deci prost orânduită. Răspunderea o poartă turma care ne conduce. Poate dacă te-ar vedea cărmuitorii noștri, n'ar pricepe de ce tu nu ești încă măritată. Dar e de ajuns să nu fii, pentru ca eu să trag încheierea că mașina lor e rău alcătuită, în vreme ce tu ai fost bine în tocmită de către Bunul Dumnezeu.

— Mamă? întrebă Madeleine?

— Ce-i micuțo?

— Am pierdut mătâniile. Le pot lua pe ale bunicii din sertarul șipetului?

— Desigur.

— La revedere, unchiule. Mă duc la rugăciune.

— Să trăești mititico.

V

*Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge,
Pare că rămâne'n urmă —
Și'nainte curge.*

Medeleine se află tot acolo. Nimeni n'a venit să ia pe fata aceasta frumoasă, fiindcă e drăguță și cinstită.

În August livada nu mai e trandafiriv palidă. E aurită. Nu știu însă dacă firea de argint pe care le ia cu sine rândunica sunt pe părul Madelenei ori pe vârtoșmerilor.

— Ce vârstă are mama, Madeleine?

— Șaptezeci și unu de ani, Doamnă.

— Cum îi merge?

— Tot așa — cum știți. Am avea nevoie de-o tutungerie. Avem o mică pensie dela Stat, însă au expirat niște polițe pe cari am fost sfătuite să le luăm. Trebuie să vindem ceva dacă mama va fi operată.

— ceasul bunicii. N'o ducem prea bine, însă ne iubim atâta, încât suntem ferice.

Seara la lumina lămpii citesc

critica literara

PORTUGALIA (ȚARA LATINA CEA MAI DEPARTATA IN EUROPA)

— Note de drum și conferințe de N. Iorga —

În nostalgia ce picură topită de pe zărilor când cenușii, când inexistente de străvezii ale toamnei, notele de drum ale ilustrului nostru călător, D-l N. Iorga, vin ca un îndreptar.

Note fixate ca niște cugetări, sintetic și direct fac din această carte un ghid de voiaj. Nu un voiaj monden, lipsit de sens și snob. Ci un voiaj ca drunurii vieții, colorat și sugestiv ca însăși viața. Trăiesc atât de mult catedralele, stâncile însângerate de mușcătura soarelui, grădinile și castelele regale ale Portugaliei încât tu călător mai puțin ilustru și cu o putere mult mai mică de creație decât are D-l Iorga ai găsi mult mai repede, când te-ai răfăci în Portugalia dela capul Finister, castelele, grădinile și bisericile, în cartea D-lui Iorga, decât acolo. Și chiar dacă le-ai găsi acolo, ai regreta că nu le mai găsești în cartea D-lui Iorga.

D-l Iorga surprinde viața — notele caracteristice — în cele mai neînsemnate lucruri și se bucură de soarele și pământul Portugaliei ca un țaran, de universitățile ei ca un student, de palatele cu arabescuri maure, ca un rege. Se înprăștie și se adună cu naturalețe și bucurie tinerească. Fixează un gând și o

imagine în câteva versuri candidie într-alături sugerează comparativ o idee practică pentru țara sa. Se plimbă prin tre casele cu tăetură precisă simplă — clasică deci — a orașelor romane acum portugheze și gândește, asociind cu orientul mistic și arzător. Colorează o veche pictură ștersă, cu penel de cu noscător și restaurează ruini ilustrate, făcând considerații asupra stării politice actuale. Un umor ușor care dovedește prezența lucidității învâluște la nevoie. Ceeace stăpânește în aceste note de călătorie e însă gândul la țara dela gurile Dunării.

Tot ce surprinde acolo bun, cu asemănări în esență îl plasează cu o sugestie pentru țara noastră. Sunt răvase cu care D-l Iorga ne cinstește de atâta timp și pentru care noi îi cinștim numele de mare învățător.

E atitudinea celui alt prim și mare călător român Dinicu Golescu, care în hainele lui orientale nu se simțea strămutat de curiozitatea celor din apus ci în codea și însemna cu gândul și cu un oftat la țara rămasă în urmă, și cu ale cărui însemnări cartea D-lui Iorga are multe afinități de construcție și de culoare.

Redăm câteva strofe traduse din poezia populară portugheză:

*S'a dus amicul meu de aici
La oaste unde-l chiamă Craiul
De-atunci n'am somnul și nici traiul.
Dar eu socot așa a fi
Că, zăbovind, de numai vine
E numai Craiul care-l ține.*

*Doamne, ce noapte bun' avui
Cu somnul dulce ce-am visat:
Visam că mi s'a arătat
Iubitul meu cu dorul lui,
Și-a zis: vorbește lumea mea!*

Notele de călătorie ale D-lui Iorga din țările latine cele mai depărtate de noi, Spania și Portugalia sunt pe deasupra și o serioasă contribuție la cunoașterea sufletului latin în frământările sale de autogăsire.

C. PĂC :

NOTE BIBLIOGRAFICE

AU APARUT :

Al. T. Stamatiad: „Cetatea cu porțile închise”, parabole. Ediția II, „Cultura Românească”, 35 lei.

P. Nemoianu: „Amintiri”. „Tipografia Națională”, Lugoj, 20 lei.

Radu Gyr: „Cerbul de lumină”, versuri. Editura literară a Casei Școalelor.

Marin Popescu-Spîneni: „Contribuțiuni la Istoria învățământului superior”. Editura „Cultura Națională”.

IN CURAND :

Popescu-Lumină: „Domnița Apolmaria”, povestiri, în editura „Ancora”, cu un cuvânt înainte de d-l E. Lovinescu.

SELL: „FEȚE-FEȚE”... album de caricaturi inedite, cu text semnat de cei mai de seamă scriitori ai noștri.

cu glas tare o carte care vorbește despre cer. Și chiar când plângem împreună, nu suntem triste. Acum vă părăsc. Trebuie să iau o doctorie.

VI

*Ca o apă de pârâu
Vremea se tot scurge,
Pare că rămâne'n urmă
Și'nainte curge.*

La 3 Septembrie 1910 a murit în vârstă de șaptezeci și patru de ani mama Madeleinei. Madeleine a făcut orânduirea penlăcută a vestimentelor bătrânei dragi: pălărie de mătase roasă, rochiile ponosite și detele pe care nu le mai putea încălța de când i se umflase picioarele. Isprăvind această sarcină și alte mărunțisuri puțin plăcute, Madeleine își părăsi odaia pentru totdeauna spre a locui în cea a mamei sale, care, la rândul ei, în 1888, își părăsise odaia pentru a se instala în aceea unde murise bunica Madeleinei. În această cădere de toamnă — altădată s'auzia cătecul vierilor — viața de viață roasă de filoxeră. Madeleine, sub lumina abajurului, face să uruie mașina de cusut, a cărei roată imită șgomotul vântului sub o ușă. E ora 8. Își așează cuțitarea și ia depe scrin pe care se află totdeauna (afară doar, când îl ia la bi-

serică), ceaslovul de rugăciuni al bunicii — de-o parte mătâniile înădite cu sfoară. Găsește floarea și scrisul îngălbenit cu privire la nașteri :

8 August 1836 Marie s'a născut la ora trei dimineața...

O lacrimă se prelinge pe obraz, oprindu-se în dreptul buzelor. Madeleine soarbe lacrima. Se gândește că nu va fi întemeiat niciodată un cămin, nici nu va fi avut copii. E singură.

Dă mult ar fi vrut s'o ia un ofițer care i plăcuse dar care cerea zece mii de franci zestre și nici mama ei nici dânsa nu putură agonisi această sumă. Dece să se oprească asupra acestei întâmplări, poate chiar asupra acestui regret ? Ia din nou cartea de rugăciuni, mătâniile și din tot sufletul se afundă în inima Domnului.

Și în curând, neliniștea dispare, sufletul îi devine ca o dimineață limpede, în care ochiul ar căta zadarnic vre'un nor, deasupra sa, iar pitulicele de altădată cântă în lumina invizibilă. Plină de o veselie mai măreață, mai gravă și la gândul că mama ei o așteaptă în Paradisul pe care nu l-au cunoscut pe pământ, Madeleine șoptește :

— O, Doamne, cât de milostiv ești !

In românește de M. GRINDEA

IN STRAINATATE

GASTON BATY, ITALIENII ȘI ESTETICA FUTURISMULUI

Simțul particular, de punere în scenă *simultaneist*, a lui Gaston Baty își are origina, în estetica „futurismului” italianesc. Manifestul „futurist” din Music-Hall, publicat de către „Daily-Mail” din 21 Noiembrie 1915, (un document de mare preț, cari, se impune, oricărui cititor curios) proclamă de sus, cu emfază dezgustul pentru teatrul contemporan, ce oscilează, între *reconstrucția* istorică și reproducția fotografică, a vieții curente (cotidiene). S'a încheiat deci cu teatrul minuțios (mîgălos) *greoi, analitic și diluat*; în locul lui avem (cităm textual): *caricaturi puternice*, prăpăstii de ridicol; ironii impalpabile (Novalis) și delicioase; *simboluri cuceritoare și defluitoare*; cascade de Hilaritate; analogii profunde între umanitate, lumea animală, lumea vegetală și lumea mecanică; *elamuri de cinizm revelator și implețituri ciudate de glumă* cari desfătează și recrează totodată *inteligenta*, o adevărată gamă de răsuri și surîsuri pentru a destinde nervii prea încordați o adevărată gamă a prostiei, a imbecilității, naivul grotesc și absurditatea, cari împing pe nesimțite *inteligenta*, până'n adâncurile înșoși, ale *nebuniei*; o nouă *interpretare* a sunetului și a luminei, al zgomotului și al cuvântului cu prelungirile lor, în *substraturile*, necxplore ale *sensibilității*; *îngrămădiri de fapte și de personaje*, aruncate în scenă, la întâmplare; pantomime satirice instructive; caricaturi ale durerii și ale nostalgiei, puternic reliefate (încrustate) în memoria noastră afectivă, prin *gesturi exasperante, întrefrante, de-o înecetinală spasmodică, șovăitoare pierdută...* toate aceste, eficientate, sub formula încă actuală a *colorizmului dinamizmului, vitezității, simultaneității, modernizmului!*

Nu-i nevoie, să subliniem, cum am făcut, cea mai mare parte din aceste elemente, pentru a le regăsi în „Capete de schimb, spectacol” a lui Baty”. Regăsim în desfășurarea acestei piese, evocațiunile repezi (fulgerătoare) colorate moderne și simultane, în tablourile de la „pălărierea” catechizm burghez, dragoste de sport, birou de afaceri moderne, stradă iluminată și până la descompunerea exasperantă în inecetinala ei spasmodică, a *debitului dramatic*, din rolul lui Opéku.

Da, în această privință „Capete de schimb” ar fi un bun spectacol futurist; și iată de aci, afirmată cu claritate, analo-

gia, între *tehnica*, Gaston Baty și *tehnica pirandelliană*. În această piesă, *simultaneismul*, nu servește numai pentru a *figura, a cinematografia*, psihologia vieții cotidiene, dar pentru a da *aperçururi fanteziste, repezi și colorate*, asupra lumii și (de ce nu?) asupra *simbolului vieții moderne*. Nu te adâncești, ca la Pirandello, sau Vergani, într'un mecanism cerebral à rebours, ci cu adevărat cuvânt te pierzi, după formula fericită a lui Baty. Dar, în același timp, cu reprezentarea piesei lui Baty la Paris noua companie de teatru „futuristă” se producea la Roma, cu 2 drame de Ef. T. Marinetti, „Prizonierii” și „Oceanul inimii” făcând ea, analogia între cele 2 genuri de spectacole, să înscrie în avantajul celui dintâiu. Putem spune că spectacolul lui Baty este singurul în *ortodoxia futuristă* și că acela a lui Ef. T. Marinetti, nu-i realizează decât vag și parțial postulatul.

La cel dintâiu optimism și veselie de suprafață: la cel de al II-lea pesimism, da, pesimism, pentru că spectacolul lui Marinetti, ne adâncește către ultima lui concluzie, într'o enigmă, nerezolvată, din cari nu putem ieși; la cel d'întâiu, *simultaneitate rapidă și illogică, instantanee*, la cel de al 2-lea, stăteze, aproape arbi-

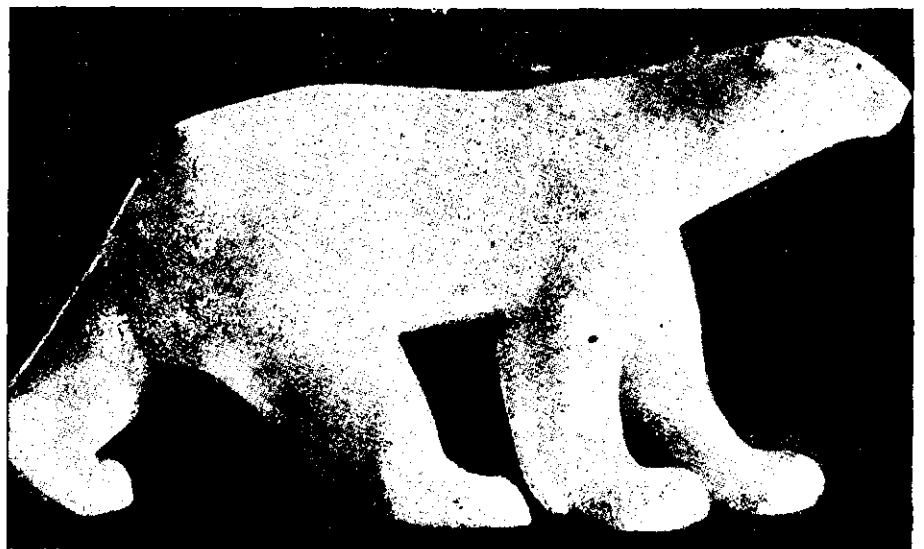
trare, întretăiate de prea lungi „antracți” mai degrabă, tablouri de poză, la cel dintâiu, dialogul imediat, spontan, și cel mult, fantezist, la cel de-al II-lea, simbolism voit, îngrămădiri lirice, împrejurul unei idei, la cel dintâiu, realizm: la cel de-al II-lea, literatură.

În capete de schimb, toate personajele, întreg decorul, trăiesc o viață: propria lor viață, oricât de absurdă s'ar părea (ar fi) pe când în dramele futuriste ale lui Ef. T. Marinetti, personajele, decorul, nu sunt decât dezvoltarea figurată a unei idei. Dacă nu ar fi la mijloc, neprevăzutul imaginiilor și a mișcării scenice, am evoca pe Ibsen. Toți acei înțelepți critici, cărora le place, să vadă pe revoluționari fixându-se, ori, într'un cuvânt pe dracul convertit, au aplaudat la conversiunea „paxatistă” a lui Marinetti. Am avut în totdeauna convingerea că acest mare agitator al tinerimii, acest mare intelectual, această mare inimă, asemdea în el, un *moralist*.

Marinetti, este un poet, și „futurismul” său nu-i decât poezie lirică: nimic mai îndepărtat deci, de formula dramatică și scenică a lui Gaston Baty.

Trad. de ARTUR ENAȘESCU

EXPOZIȚIA DE ARTA CONTIMPORANA FRANCEZA

POMPON; URS (porțelan Sèvres)

plastica

EXPOZIȚIA DE ARTĂ CONTEMPORANĂ FRANCEZĂ

Mărețta manifestare de artă modernă franceză, desfășurată în expoziția din palatul Kiselef, ca orice manifestare a poporului francez, a început dintru început prin calitatea superioară a

Privind orice piesă din expoziție, fie ea ceramică, mobilă, cristal, sau covor, nimeni nu va putea să nu remarce că artist e cel ce-a schițat-o, artist e cel ce-a făcut-o.

Unii ar pretinde că expoziția mobilă și vaselor, a perdelelor și vitruurilor e o artă comercială, acceptabilă și accesibilă noii burghezii postbelice.

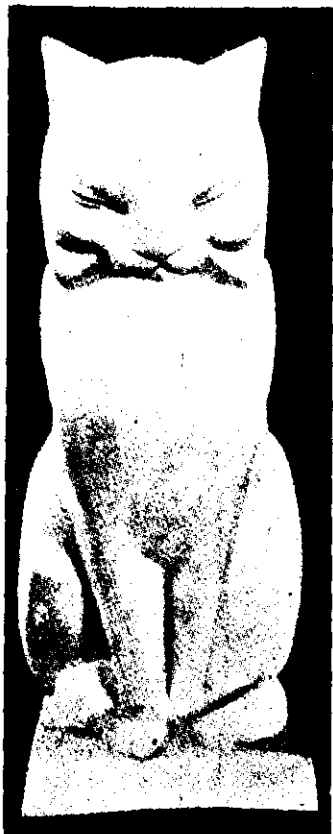
Eternul care e condițiunea principală a artei e înmormântat în pușul fotografiilor și în rafturile dulapurilor expu-

șosea încoronează cu succes străduința aceluia ce au organizat-o.

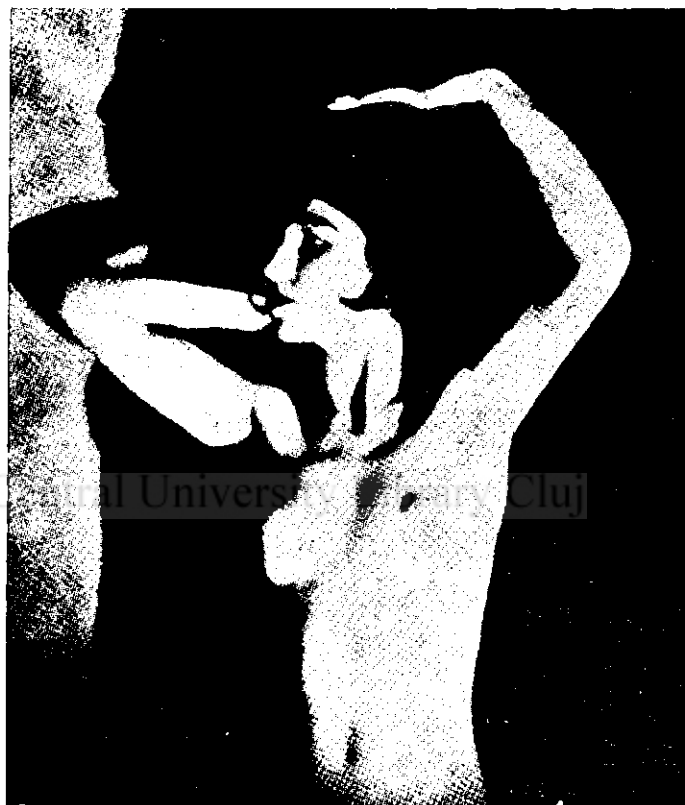
Pusă sub înaltul patronaj al M. S. Regina și având un comitet în frunte cu concefașeanul nostru Jean Baras cunoscut ceramist și verier, expoziția cuprinde pe lângă un apreciat grup de artiști ca: Kvapil, Laprade, Hermine, David, și pe cunoscuții mari editori:

Rouard editorul lui Buthaud și Serre în ceramică și vererie.

Dim editorul lui Joubert și Petit în

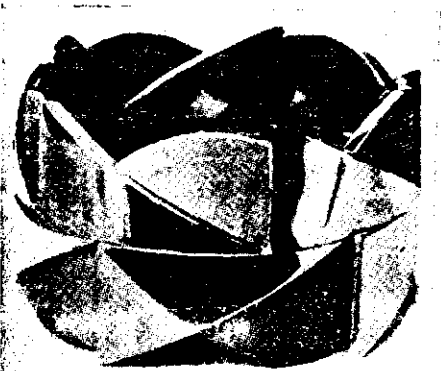

I. MARTEL: PISICA (Manufactura Națională din Sèvres).

D-na LAURA ALBIN GUILLOT: STUDIU DIN NEGRU ȘI ALB.

concepției artistice, a execuției artistice și a execuției tehnice, risipind orice urmă de neîncredere a celor cu rezerve în aprecierea noilor curente în artă.

I. FOUQUET: BRĂȚARA DE AUR LESTRUIT ȘI MAT.

Nu am fost puși în fața unor inițiale cercări, nici a unor continuu dibuiri, și cartă am fi avut de admirat cu bucurie intențiile și munca, ci am fost dusi la picioarele unei opere definitive, marcată printr-o strânsă legătură între artă și tehnică.

se, care vor orna un timp limitat odată snobilor și vor fi suite după aceea, în pod la vechituri.

Greșit.

Rafael în pod e tot Rafael, ca și un diamant în noroi care tot diamant rămâne.

Frumosul cu utilul au mers mână în mână din timpurile străvechi.

Inceputurile artei le găsim în dorița popoarelor antice de a-și orna vasele, îmbrăcămintea armele și locuințele.

De atunci și până azi, în toate timpurile, găsim o permanentă preocupare artistică în decorațiunea locuințelor și edificiilor publice.

Acest drum a avut etape cunoscute sub titulaturile de stil Baroque, stil Rococo, stil Louis XIV, XV, stil Empire etc...

Ceace fac artiștii francezi cari expun astăzi la noi, e o operă de continuitate în care e sădită și se definește ideea de artă modernă la unison cu toate manifestările timpului.

Privită în general expoziția de la

mobile și covoare, Pleyel editorul lui Sue et Mare în pian, Barbedienne editorul lui Dejean, Landowschi și alții în sculptură.

Cele mai admirate obiecte din expoziție sunt lucrările în cristal ale lui René Lalique din care se remarcă „Vase Bacchantes”, „2 Cavaliers” și Vas „Oran”.

Deasemenca sunt admirabile opere de artă: „Rața” lui Bachelet și „Cioara” și „Porumbelul” lui Martel, superbe sculpturi în lemn.

Cielul e complectat prin cunoscutele lucrări în porcelan ale „Manufacturei Naționale” din Sèvres și prin argintăriile Cristofle.

Caracterizată prin subtilitate în concepție, supletă în curgerea liniilor, dexteritate în aranjamentul planurilor, muzicalitate în distribuția culorilor și precizie în execuția tehnică, expoziția franceză poartă cu succes pe platurile noastre specificul național al artei surorii noastre latine....

ION SAVA

Gazetaria

aşa şi-aşa...

PRUDENŢA

La ultima premieră a unui teatru particular, în timpul antractului al doilea, o fostă actriţă de operetă, care obţinuse mari succese pe vremuri, se plimba în foyer etalând o rochie luxoasă şi bijuterii nmeroase cari îi acopereau valurile de carne.

Intr'un colţ, amicul nostru d. C. Stănescu, a cărui demisie dela Teatrul Naţional sperăm că nu va fi primită, discută cu d. Buzescu (cine ştie? Poate vreun viitor director de teatru sunt atrase de strălucirea inelelor fostei dive):

— Ei bine, Stanciule, ce zici de luxoaşa noastră amică?

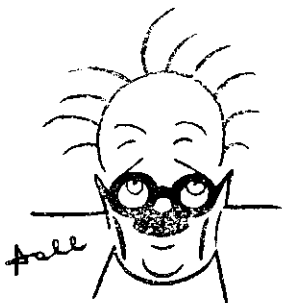
— De! N'are totuşi atâtea inele ca să-şi ascundă complect degetele! Răspunse feroce, ca de obicei, cel întrebare, căci, vai!, mâinile atât de fermecătoare de altădată ale divei, măritată între timp cu un cunoscut bogătaş, se adaptară mediului, luând formă de debreţineri...

DASCALII!

D. Prof. Cliniciu

D. V. V. Haneş

SPIRITE

Intr-un cerc de prieteni Sacha, spune, cu toată verva lui atât de cunoscută:

— Cât de bine am făcut, scumpi amici, că nu am studiat nimic; nici nu ştiu cum mi-ar fi servit un asemenea lucru.

Şi adăogă:

— La ce poate servi să înveţi ceea ce se găseşte în cărţi... dacă toate acestea se găsesc aci. Când aveţi nevoie, n'aveţi decât să le căutaţi. Poate că v'ar veni şi ideea de a învăţa pe din afară *Anuarul Telefonului şi Mersul Căilor Ferate?* Este acelaşi lucru ca şi cu Geografia sau cu Istoria.

Sacha se încălzeşte puţin. Explică:

— Eu am învăţat totul din conversaţie. Iată, — dela o femeie pe care am iubit-o mult, — am aflat că Jeanne d'Arc a fost arsă pe rug.

De altminteri dacă îi scapă ceva, sau comite greşeli, fantezia sa le remediază. În post faţa cărţii sale *La Maladie*, Sacha Guitry se amuză cu faptul de a-şi descoperi propriile greşeli de ortografie:

„La pagina 11, mi-am pierdut capul. Am scris „resterai” în loc de „resterais”, la pagina 14, am economisit un e la sfârşitul cuvântului „encore”, ceea ce regret.

„Iată aci câteva accente:

„Plasaţi-le acolo unde credeţi că le este locul”.

Courteline povesteşte această admirabilă anecdotă. Prima sa întâlnire cu Verlaine. Maestrul, vai! era în seara acea, ca de obicei, în imposibilitate să ajungă acasă la el pe picioare. Courteline îl urcă într'o trăsură şi îl întrebă unde stă. Verlaine răspunse că nu-şi aduce aminte.

— Poate pe malul stâng?

— Nu...

— Pe partea lui Montmartre?

VIITOARELE EXPOZIŢII

Colaboratorul nostru, caricaturistul Mărculescu va deschide în curând în sala Mozart, o expoziţie cu ultimele sale lucrări.

— Nu...

— Pe acea a Bastiliei?

— Hm... da...

— Boulevard Beaumarchais?

— Nu...

— Boulevard des Filles-du-Calvaire?

— Nu...

— Rue dela Roquette?

— Da!

— Ce număr?

— Nu mai ştiu.

— Numărul 1?

— Nu...

— Numărul 2?

— Nu...

— Numărul 3?

— Nu...

Şi Courteline sfârşi aci:

— Locuia la numărul 124 !!!

Intre Paul Ferrier şi Heny Becque faimosul autor al „*Parisienei*” a avut loc într'o zi următoarea conversaţie:

— Cu ce te mai ocupi, Becque?

— Cu nimic însemnat. Am fixat, dar foarte vag, punctul de plecare al unui act... nu pot însă să-l termin. Vrei să-i lucrăm împreună?

— Cu plăcere.

— Mă vei ajuta să-l fac... şi să-l plasez. Ia-mă la braţ şi ascultă-mă. Iată care este ideea mea... Este vorba de o femeie care...

Şi Becque povesteşte, povesteşte... şi povestind găseşte... găseşte totul... atât de bine în cât adăogă:

— Vom lucra împreună altceva, scumpul meu Ferrier, pentrucă, după cum vezi, actul despre care am vorbit adineaori, este gata... n'am decât să-l scriu.

Şi Ferrier, povestind această conversaţie, a adăogat un surâs amar:

— Fusese vorba despre faimoasa lui comedie *La Navette*... iată cum am scăpat ocazia de a scrie o capo d'operă.

La douăzeci şi cinci de ani, Henry Becque, iubise o femeie măritată. Într'oz, ea se declară gata să-i sacrifice totul. Naiv, el o crezu pe cuvânt şi îşi deranjă viaţa pentru a-şi aranja o existenţă nouă, în doi.

Iată-l deci acasă la el, aşteptând nerăbdător venirea Clotildei la ora fixată. Dar Clotilda întârzie. Enervat, Becque scoboară la portar.

— Nu m'a căutat nimeni?

— Da, domnule... o doamnă care m'a întrebat dacă sunteţi acasă. I-am răspuns că da şi i-am indicat locuinţa D-voastră, la etajul al patrulea, pe dreapta.

— Şi atunci?

— Atunci ea mi-a zis: „O! este prea sus”. Şi s'a urcat din nou în trăsură.

Literara

O seama de cuvinte

Ducesa de Marlborough stăruia de soțul său bolnav, să ia doctoria; dar gloriosul general se strâmba.

„Ah!” zise ducesa, cu acea căldură care-i era obicinuită, „dacă nici asta nu-ți face bine, eu mă spânzur!”

„Atunci, mylord”, zise rece doctorul Carth, luați doctoria: și într'un caz și în celalt, veți fi câștigat!”

Se spune despre Cadet-Roussel, căruia nu-i rămăsese pe cap, decât trei fire de păr, că ducându-se la frizer, răspunse, pe tonul cel mai serios din lume, băiatului care-l întrebase cum să-l aranjeze: „Fă-mi cărare pe mijlocul capului!”

Băiatul păru că se gândește un moment, apoi, fără să clipească, răspunse: „Foarte bine, domnule; dar de care parte să dau pe al treilea?”

Acum vre-o 6 luni, un american avu gustul să ceară Papei un autograf. Natural că fu refuzat.

Dar americanul nu se descurajă, ci printr'un intermediar al unei bănci din Roma, trimise papei Piu XI, un cec personal de câteva sute de dolari. Papa nu bănuie nimic și iscăli cecul, astfel că americanul avu autograful dorit.

Una dintre amantele lui Ludovic XIV, vru să profite de un moment în care regele părea că ar fi dispus să-i acorde orice: ea vroia să-l întrebe despre o afacere importantă. Dar regele o luă de mână și o duse în fața unei oglinzi:

„Vezi acest cap draguț?” îi zise el, „e făcut pentru dragoste și nu pentru secretele de stat!”

Un senior dela curtea Franței parie că, fiind deghizat, va sta două ore consecutiv pe Pont-Neuf, cu o tăbliță în față pe care va pune piese de câte 6 fr., oferindu-le trecătorilor cu 1 fr. piesa, fără să-și poată vinde marfa.

În adevăr, zadarnic striga necontentit: „1 franc piesa de 6 franci”, nimeni n'a vrut să profite de aceasta, crezând că sunt false. Nu se prezintă decât un cumpărător care, după ce o examină bine, cumpără o singură piesă cu care se duse la un argintar, pentru a-i cunoaște valoarea. Încurajat de răspunsul său, alergă la Pont-Neuf, cu intenția de a cumpăra toate piesele; dar ora prescrisă de prinsoare trecuse și negustorul de piese dispăruse, fără să-și fi putut vinde marfa.

ZOE V. LECCA

bazar

PREMIUL NOBEL PENTRU PACE

Printre candidații propuși la premiul Nobel pentru pace, anul acesta, figurează Henry de Jouvenel, senator de Corrèze și fost delegat al Franței la Societatea Națiunilor.

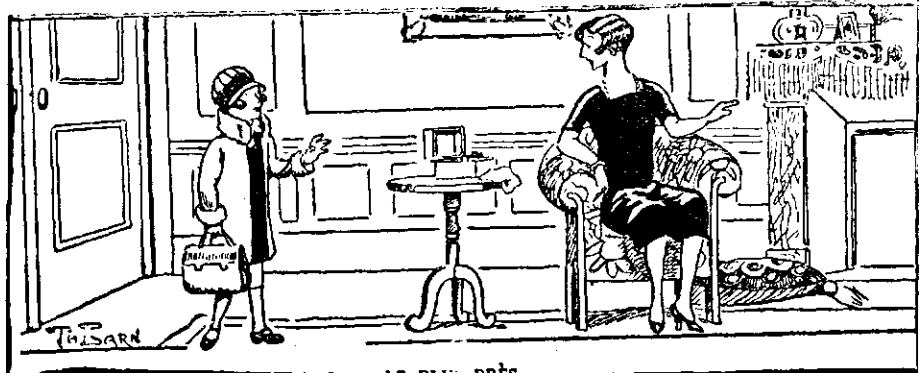
De-asemena mai sunt menționați: Kellog, ministrul de externe al Statelor Unite și autorul faimosului pact ce-i poartă numele, Masarik, președintele Republicii Cehoslovace și lordul Cecil, fostul delegat al Angliei la Societatea Națiunilor.

SĂPĂTURI

S'a închis de curând la Londra o expoziție a obiectelor găsite în timpul săpăturilor din Ur și Chaldea. Faptul a fost pentru archeologi o revelație senzațională. S'a descoperit astfel, la o epocă datată aproximativ cu 3500 de ani înaintea lui Isus Cristos, adică înainte cu 500 de ani de cea mai veche dinastie egipteană, o civilizație a cărei strălucire și rafinament egalază pe cea a vechei civilizații cretane. S'a constatat că vechii locuitori ai acestor ținuturi posedau un lux extrem: obiecte de aur încrustate cu pietre prețioase, căști în formă de perucă, bijuterii, vase, pumnale. S'au descoperit de asemeni baso-reliefuri de primul ordin și reprezentările de tauri și de maimuțe aflate în numeroase tablouri egalează ceea ce Egiptul a produs mai perfect.

VAN DYCK

Autentecitatea unui tablou de Van Dyck, care se găsește în pinacoteca din Munich, a fost de curând contestată de către un norvegian, M. Baug, în profitul unei pânze care se găsește la Oslo și care trecuse până acum ca o copie. Este vorba de portretul gravorului Karel Van Mellery. Această lucrare fusese achiziționată de către Peter Ielg, unul dintre cei mai buni elevi ai lui Van Dyck. La moartea lui Ielg, pânza trecu în posesia familiei Grey, unde a rămas până în 1919, adică timp de 250 de ani.

— Mamă, eu am fost cea dintâi, azi, la științele naturale.
— Bravo! copila mea.
— D-na Profesoară a întrebat, câte picioare are zebra; colegile mele au răspuns: două. Eu singură am spus: trei.

caricatura zilei

RĂZBUNARE

— Nu mai rămâne de cât să mă duc la cărciumă, să mănânc două porții de iepure!...

(Judge)

REINTINERIRE

— Nu ești mama mea; nu te mai recunosc de loc...

— Ai dreptate, Mathurin, dar nu știi că am fost întinerită de Voronoff?

— Și cine e'n cărucior?

— Tatăl tău.

(London Opinion)

APROXIMAȚIE

carti redactate în extrase

VIATA LUI CAMILLE DESMOULINS

Raul Arnaud

In marea revoluție franceză locul lui Desmoulin este cu prisosință fixat. Posedând caracteristica revoluționarului pus în fața poporului, scânteetor de vervă și plin de însuflețire, acest avocat ajuns legiuitor, s'a dovedit un ferment necesar, care să agite ideile reprezentanților principali ai revoluției, Mirabeau, Conthon, Robespierre, Danton. Ziua de 14 Iulie 1689 a dovedit că intervenția demagogilor este de multe ori necesară.

M-ME DUPLESSIS

Tânăr și frumoasă D-nă Duplessis obicinua să se plimbe în grădina Luxemburg, cu cele două fiice ale sale. Ea întâlnea adesea un tânăr, care părea că-i pân-dește sosirea, urmărind-o prin aleile grădinei.

M-me Duplessis trecea drept una dintre cele mai frumoase și virtuose femei. La vârsta de 15 ani se mărită cu un bărbat mult mai în vârstă de cât ea, dar ea nu-i purtă niciodată numele.

M-me Duplessis nu putea să se simtă atrasă de un tânăr bărbat, care de luni de zile li oferea proba unui amor platonice. Ea se informă și află că este un tânăr sărac dar de bună familie. El se numea Camille Desmoulin, se consacră dreptului și-și făcea studiile la colegiul Louis-le-Grand.

Cu venirea primăverii, M-me Duplessis reapăru în grădina unde regăsește pe îndrăgnețul ei adorator. El îndrăgnea chiar a-i oferi versuri, cari „ardeau de o flacără amoroasă”. Ea le primi, mândră de a le fi inspirat la „un autor al cărui brevet data dela prima lor întâlnire”.

Sub îmbrăcămintea sa dezagreabilă și stângăcia sa de provincial, Camille Desmoulin ascundea o dorință înflăcărată de a parveni.

Câteva succese la Colegiu, laudele profesorilor săi, încrederea în sine, îl stimulau să-și facă drum în viață. Și calcula să pătrundă în societate, protejat de o femeie spirituală și foarte admirată. Scrie un poem și datorită lui spera să fie introdus la M-me Duplessis. Ea fu încântată, părea a fi cucerită dar nu-l primi. Poetul însă se arătă atât de tenace, în cât obținu o invitație. Bucuria sa era fără margini. Se simțea în sfârșit lângă ea. Pe atunci nu avea decât 24 ani și studiile sale nu erau încă terminate.

Camille Desmoulin s'a născut la Guise la 24 Martie 1760. La 7 ani fu trimis într'un pension religios unde învăță primele noțiuni. Obținând o bursă plecă la Paris, la colegiul Louis-le-Grand. Printre bursieri, era și Robespierre. El nu era elegant ca Robespierre; era îmbrăcat foarte simplu, avea un aer sălbatec, un aspect debil, fața neagră și părul în dezordine. Și pentru că era dezordonat și nesupus ar fi displăcut profesorilor săi, dacă nu i-ar fi sedus prin calitățile inteligenței sale.

Terminând studiile sale cu succes, devine avocat. El nu se îndoaia de triumful ce i se prezisese de către profesorii săi, și simțindu-se capabil de a uimi lumea

și de a o domina, vedea viitorul deschizându-se înaintea sa.

UN DEBUT IN VIAȚĂ

Camil nu cucerise Parisul. De când era avocat nu găsi nici o cauză de apărare. Se revolta contra incertitudinii și nesiguranței carierei sale. Era nerăbdător să sară etapele. Fără bani și chiar fără un domiciliu, ce va deveni el poet fără protecție și fără procese? Seratele D-nei Duplessis îl despăgubiră de deziluziile sale. Aci găsi un refugiu și un pretext de a rămâne la Paris și o speranță de a dobândi o situație.

Se gândeste la cele două fiice ale D-nei Duplessis. Și descoperă că iubește pe Lucile Duplessis, că a iubit-o întotdeauna. Lucile este frumoasă și seamănă mult cu mama ei. Lui Camil i se pare că iubește pe aceeași femeie. Se decide și o cere în căsătorie. Camil e palid și în genuchi imploră pe tatăl Lucilei. M-me Duplessis simți o revolta în toată ființa ei. Ea îl introduse în căminul ei. Ea auzise aceleași declarații ca și fiica sa. Și această unire, fără a oferi nici o garanție materială, ar fi și o rușine pentru ea. Și fu refuzat.

Fără speranțe, și privat de societatea în care se obicinuisse, Camil nu știu să lupte contra descurajării sale. Izolat, fără bani, soarta aproape îl prăbuși. Trebni să se resemneze și plecă, la Guise, la părinții săi, pentru a avea un azil.

STATELE GENERALE

La Guise, toată lumea îl vorbea de rău. Tatăl său îi reproșa sacrificiul inutil făcut și tânărul om suporta cu greu acest blam.

Dar timpul se schimba. Marma era generală. Pamfletele și broșurile circulau pretutindeni. Se vorbea pe șoptite de o lovitură de stat. Doi ani de recoltă rea sărăcise țara. Impozitele grele apăsau poporul. Foamea băntuia populația. În țară era o agitație ce se agrava odată cu criza financiară. Toate eforturile lui Necker de a restabili echilibrul fură zadărnice de Parlament. Și atunci Ludovic XVI recurse la periculosul arbitraj al Statelor generale.

Camil plecă la Paris. Statele generale atrăsese un public imens. Se ducea zilnic la Versailles să vadă deputații. Aplauda mai mult de cât toată lumea pe contele de Mirabeau! Toată lumea

il cunoștea. Patru închideri, o evadare și 15 *lettres de cachet* îl făcură celebru. Camil era entuziasmat de omul prodigios care după ce ocupase publicul cu aventurile sale, își punea geniul său în serviciul poporului.

Camil voia să se facă remarcat cu orice preț. Scrie o *Odă Statelor generale* și pregătea o lucrare patriotică. Cunoaște câțiva deputați. Dar este atras irezistibil, ca de o forță secretă, spre Mirabeau. Nu poate aștepta și scrie lui Mirabeau, propunându-i colaborarea la frumoasa sa gazetă. Este bine inspirat. Mirabeau n'are timp să scrie; avea o mulțime de colaboratori pe care-i conducea și-i însuflețea. Primi cu generozitatea sa obicinuită pe tânărul om, îl angajă și-l reținu la dejun. Mirabeau îl invită la toate dîneurile și petrecerile. Camil nu mai poate de bucurie: „Noi am devenit prieteni, mă numește scumpul său amic” scrie el. Acum „trebuie să se arate democrat”, vorbește prin cafelele și pe la răspântii. „Mulți ascultăndu-mă vorbind, se miră că nu m'am ales deputat”.

Zilnic la masa la Mirabeau, într-o excelentă companie, Camil este cu trup și suflet pentru Mirabeau, „Stăntul Mirabeau”, „divinul Mirabeau”.

ZI DE GLORIE

Ludovic XVI împins de sfetnicii săi funești se alie cu privilegiatii. Și luptele dintre clase desvolta „dispozițiunile bătătoare” ale poporului. Incendii creștea. La Versailles era zilnic răscoală.

Și Parisul se revoltă. Cafenele erau pline. La Café de Foy era locul de întâlnire al elitei patriotice. Incapabili de a avea o meserie onorabilă, erau ocupați numai de a atrage atenția mulțimei asupra lor. Camil ațâța spiritele, strigând, „Ja arme” și despoind arborii de frunze, furniza corărdă cetățenilor electrizați.

Dezordinea era generală. Avură loc câteva ciocniri. Camil și alții cutreeră străzile, obligând pe soldați să le furnizeze praf și arme și jefuiau pe trecători. În capul acestora era Camil Desmoulin care avea atunci „îndrăzneala revoluției”, zicea el.

Instrucția era stăpână pe Paris. Desmoulin se găsea în mulțime „adevărată bestie feroce”. El voia să-i târască la Versailles, dar bandiții cari jefuiseră în ajun preferau să rămână la Paris forțând casele și jefuind merou.

CORDELIERII

Cordelierii erau cunoscuți prin patriotismul lor. În cartierul lor trăia Camil, de când părăsise Colegiul. Toți patrioții se reuniau în capela Cordelierilor. Mai târziu formară: *Societatea amicilor drepturilor omului și cetățeanului*, care deveni celebră sub numele de Clubul Cordelierilor. Deviza lor era: libertate, fraternitate și egalitate, și emblema lor, un ochi deschis, simbol „al neîncrederii salutare”. Nu exista nici un regulament, nici o constrângere; esențialul era, ca după ce toți asistentii recitau, în picioare, ca o rugăciune, *declarația drepturilor*, oratorul să combată tronul și altarul, denunțând câte o trădare nouă a Municipality sau Adunării naționale.

RASCOALA INUTILĂ

Când se răspândi vestea că familia regală a fugit, în Paris fu o stupeoare generală. Tunurile sunau alarma; portretele regale erau sfâșiate pe străzi; bustul regelui batjocorit. Mulțimea citea imprecățiile lui Desmoulin și insultele lui Marat și Freron. „Iată-ne liberi și fără rege” se spunea la Cordelierii.

Familia regală fu arestată și Adunarea decretă că Ludovic XVI era iresponsabil de fuga sa. Acest lucru fu cauza unei ședințe turbulente la Jacobini. Printre o petițiune se cerea Adunării să revină asupra fatalului decret. „O mulțime de cetățeni având în privire și în gesturi energia” alergau la Jacobini. Printre cei ce i-au recrutat era și Camil. Se cerea mulțimei să meargă în corpore pe Câmpul lui Marte, pentru a jura, pe altarul patriei, de a nu recunoaște pe Ludovic XVI ca rege al Franței. Camil înflăcăra mulțimea într-un costum de conspirator. Danton cu vocea sa stentorială stăpânea spiritele.

Însă Adunarea recunoaște formal pe Ludovic XVI ca rege.

A doua zi, câțiva oameni pătrunseră în Câmpul lui Marte unde întâlneau doi invalizi. Fără motiv li se tăie capul și le purtă ca trofee pe străzile Capitalei. Adunarea însă rezistă răscoalei și proclamă legea marțială. La Fayette ordonă să se tragă în mulțimea, care fuge în dezordine.

Nici Desmoulin, nici Danton n'au apărut în mulțime. Dar acuzatorul public lansă contra lui Camil Desmoulin, Danton și alți cordelierii mandate de arestare. Camil fuge la țară. Aci era fericit de a se arăta amicilor săi în „patrimoniul său”. Dar această fericire nu-l mulțumea. Simte că va fi uitat de va continua să tacă. Și împreună cu Freron face să apară *Tribuna patrioților*.

PARTIDA SUPREMA

Totul se pregătea pentru o răscoală contra Curții. Lumea se plângea de lipsa de muncă, de scumpetea pâinei; familia regală era făcută responsabilă de toate acestea.

Populația pătrunse la Tuileries. Regele primi pe insurgenți cu un curaj liniștit și se făcu aclamat bând un pahar de vin în sănătatea poporului. Tronul în loc să se prăbușească părea să se consolideze. În Paris fu un reviriment general.

Danton, Robespierre, Marat, cari nu participaseră la răscoală fură acuzați. Și Robespierre de teama pericolului trimise oameni pentru a întări *patriotismul* Capitalei.

nu era suficientă a-l face fericit, pentru că elogiile nu-i procurau bani. În fiecare scrisoare trimisă tatălui său cere bani și așteaptă acești bani ca un bolnav viudecarea. Bani însă nu-i primește niciodată. Într-o scrisoare el se plânge că-i este mai ușor să facă o revoluție și să răstoarne Franța de cât să obțină dela tatăl său banii necesari.

Pentru câțiva timp, Mirabeau îl găzduiește la Versailles. Dar între acești doi oameni nu era nimic comun.

Mirabeau căuta adesea să-l tempereze, dar Camil era prea satisfăcut de succesul său pentru a renunța la mijloacele sale. Îl părăsește și revine la Paris.

Dela deschiderea Statelor-generale, ziarele de tot felul abundau. Cu lanterna avuse Camil un formidabil succes. Voia acum să întemeieze un ziar propriu: *Revoluțiile Franței și ale Brabantului*, în care se arăta vulgar pentru a place poporului și indecent pentru a-l amuza. El a jurat „să curețe țara de briganzi după exemplul lui Tezeu și al lui Hercule”; el este procurorul care desemnează pe cei ce trebuie spânzurați. Insultă cu o ușurință care „face să te îndoești de cinstea sa”. El fu parazitul tuturor partidelor cari guvernau: nu are nici doctrină, nici o idee personală. Alții îi sugerează convingerile sale, „se pasionează pro și contra, încoronază a doua zi aceleasi persoane pe cari în ajun le-a batjocorit”. Invectivele sale de necrezut, expresiunile sacrilege de cari se servește, nu sunt pentru el de cât artificii ale condeiului său și mijloace de a da mai multă sonoritate numelui său. El este, cum zice Tiers, „autorul cel mai remarcabil al Revoluției”.

Cuvintele sale țâșnesc și amenință, lovesc și palmuiesc ca niște săbii. Totul este rușine și josnicie în ziarul său. „Pungaș genial”, scrie Michelet, un copil răsfățat al succesului, un ștrengar teribil, nepăsător și laș, temperament de femeie, vrednic de dispreț, și seducător ca o fată, o „vipera de borcan”.

N'a fost de nimeni întrecut în umor și replică. Spiritele sale sunt nemuritoare. El are instinctul atacului. Violenta sa nu cunoaște limite. Adesea avea și neplăceri. Ba chiar odată scăpă datorită intervenției lui Robespierre. Și Robespierre devine inconștient, înțeleptul, Aristidele adunării, Nec-plus-ultra al patrioților, după cum Mirabeau era, câteva luni mai înainte, divinusul Mirabeau, Hercule-Mirabeau.

LUCILE

Succesul readuse pe învingătorul Bastiliei în salonul D-nei Duplessis. Lucile îl privea acum cu mult interes. Camil nu este un băiat drăguț, dar această „urâtenie spirituală” place. Mai ales el este cunoscut și popular. Ziarul său este în toate mâinile. Această celebritate l-a transfigurat. Și Lucile, natură romantică, îl admiră în secret și se pasionează în citirea foilor sale. Camil văzând că nu mai este indiferent, se gândește că o căsătorie l-ar scăpa de orice griji. Și de data aceasta Camil nu mai fu refuzat. El vrea să se cunune pe Câmpul lui Marte, pe altarul patriei, dar o ploaie abundentă îl silește să se căsătorească în biserică. Printre martorii lui fu și Robespierre, „elita Adunării naționale”. Toate ziarele vorbeau despre această căsătorie. Aristocrații turbau și injurau. Poile regaliste îi reproșau de a se fi căsătorit cu o femeie bogată; trei sferturi dintre patrioți deplorau căsătoria sa.

Guvernul se găsea într-o inertie de necrezut. Și ce-i mai ciudat, trei regimente elvețiene, un regiment de huzari și unui de dragoni nu făceau nici o mișcare. Mulțimea ca înnebunită alerga pe străzi: pungașii și bandiții scăpați din închisori, echipați cu arme, formau o armată de briganzi. O voce striga: „La Bastilia!” și toți se precipitară asupra citădelei, care, pentru popor, este imaginea despotismului și a tiraniei.

Mulțimea pătrunde în Bastilia, distrugând totul. Guvernatorul și alți ofițeri sunt purtați prin oraș în lovituri, apoi sunt uciși, iar capetele lor sunt purtate în vârful sulitelor; alții sunt spânzurați de felinare după ce li s'au smuls inima; iar restul garnizoanei fu spânzurat.

Desmoulin, dacă a luat parte la saturnalele oribile și sângeroase, nu asista însă la luarea Bastiliei. Ceea ce este curios e că Desmoulin, care sosi după luptă, trece, în ochii tuturor, drept cel mai principal și cel mai glorios dintre învingători.

Rolul pe care-l jucase, nu fu relatat de nimeni de cât de el însuși. El raportase episodul care-l făcu memorabil și știu să tragă un profit mai mare de cât se aștepta. Natura îi refuzase darul vorbirii. Avea o voce bătăită și surdă. Este posibil ca tot perorând prin cafenele să fi înflăcărat spiritele. El nu era capabil să răscole un popor la libertate, nici să-l târască, prin elocvența sa la asaltul Bastiliei. Talentul său de povestitor provocă entuziasmul. Și acest tânăr, om necunoscut în ajun, intră în istorie printr-o improvizatie rapidă. Poporul și-l imaginează în fruntea mulțimii imense și generoase, suind la asaltul infamei închisori a Statului.

FRANȚA LIBERĂ

Desmoulin scrie un violent pamflet: „*Franța liberă*” în care atacă cu furie pe rege, nobilii și preoții, și care stârni o senzație profundă în întreaga țară.

În acest pamflet nu era nimic nou, nici o reflexie originală sau personală. Totul era imitație; dar în epoca aceea de mediocritate generală, pamfletul isbea prin vigoarea mișcătoare a spiritului, prin limpezimea și eleganța formei. Stilul său este nervos, îndrăzneț, scilicitor.

Cuvintele sub pana sa devin „ființe vii”, formând fraze energice și pline de pasiune. El lucrează împins de Mirabeau pe care-l iubește și de Robespierre de care se teme. Telul său nu este de a convinge, ci de a parveni. Ceea ce vrea el este de a fi remarcat, cunoscut și să se vorbească de el. *Franța liberă* este un elogiu al libertății, libertate întreagă și fără control.

În sfârșit, Camil este cunoscut; se vorbește de el și este citat. Și-a făcut un nume și pentru ca acest nume să răsună și mai puternic va scrie un pamflet și mai virulent: *Discursul lanternei către parizieni*. El pune în scenă o lanternă, faimoasa lanternă de care fură spânzurate primele victime ale Revoluției. Nu se mai urla, la moarte! ci, la lanternă! Evocațiunea macabră a lui Desmoulin contagiăză provincia. Și execuții înspăimântătoare se săvârșesc în piețele publice. Delațiunea este arma sa. Laividul reflex al lanternei sale el atacă, defaimă și calomniază. Poporul avea sete de denunțări și Desmoulin i le oferă cu abundentă. Numele său se ridică cu mânia poporului. „Am o reputație” spunea el în vanitatea sa. Ziarele îi aduceau mari elogii. Atâta glorie însă

Robespierre reclamă Jacobinilor suspensiunea lui Ludovic XVI, iar Danton anunța public că se va debarasa de rege. Desmoulins îl secunda, cutreerând cartierele, bând cu muncitorii. Era „vărât până în gât în Revoluție” și pentru salvarea libertății „o singură zi de anarhie face mai mult de cât patru ani de Adunare națională”.

Clopotele sunau alarma. Tuileries era incendiat. Un răsculat aduse Lucilei ca ofrandă „bureți și perii din toaleta regi nei”.

Camil cu o trupă de Cordelierii se duse la Adunare. Nouii sosiți se așezară cu sgomot. Tribunele erau pline. Regele și regina, refugiați la Adunare, se aflau în loje și asistau fără forță la agonia dinastiei.

Un nou minister trebuia să se constituie. Danton avea de partea lui publicii amenințator al tribunelor și alții cari vegheau armați la uși. Frica cuprinsese pe deputați. De această slăbiciune profită Desmoulins și alții cari treceau din grup în grup după adeviziuni. Răspunsul lui Condorcet era esențial, el care trecea drept un fel de oracol, și el declară că va vota pentru Danton. Și acest răspuns decisiv pe cei ce ezitau. Votul fu unanim și Danton fu numit ministru al justiției. Niciodată nu s'a sperat o victorie mai completă. Danton obține locul preponderent. Tribunalul poporului nu participase la Adunare pentru a nu înspăimânta, prin prezența sa, și rămase acasă. La ora 2 din noapte, Desmoulins și alții plecară la Danton pentru a-i aduce vestea. Danton dormia. — „Tu ești ministru!” îi strigară ei, deșteptându-l. — Și pe mine să mă faci unul dintre secretarii tăi”, zise Desmoulins. — Sunteți siguri că sunt ministru? — Da, desigur, răspuseră ei. Camil deveni secretarul lui Danton, mâna lui dreaptă; dispunea de toate posturile, remaniază birourile și și dă singur satisfacție contra magistraților, destituindu-i și în locuitor numind patrioții.

Desmoulins și Danton o duceau numai în petreceri și nu se șfiau să se așeze în public cu trei sau patru femei de proastă condiție”.

Desmoulins făcea și pe secretarul cabinetului. Și tot el redacta și ziarul oficial al ministerului: „Darea de seamă către poporul suveran”.

Situația era însă amenințătoare. Era un sentiment de indignare în toată Europa. Dușmanii înaintau spre Paris. Danton de teama de a nu fi învins, face față cu o energie imperturbabilă. El personifica apărarea disperată, lupta de outrance. Stăpân al Executivei, pentru a precipita poporul în masă contra dușmanului, nu se teme de a vărsa sânge inocent. A înspăimânta este tactica sa. Toată lumea trăia sub cuțitul lui Robespierre și Danton. Camil se lăuda că a luat măsuri pentru a salva Franța. Inchisorile erau pline. Incepu un carnagiu înspăimântător. Măcelul dură cinci zile și cinci nopți continuu. Și Camil Desmoulins în faimoasa *Dare de seamă către poporul Suveran* publică o adevărată apologie a masacrelor.

CONVENȚIUNEA

Camil Desmoulins de și fu ales deputat, nu lua parte la desbateri. Procesul regelui începu. Era spectacolul la modă. Drama care se juca la Convențiune făcea săli pline. Camil, neputând să vorbească la Adunare, publică spre rușinea

lui, o cărțuție, în care ataca pe rege, „este o crimă de a fi rege”.

Adunarea condamnă pe rege la moarte. Orașul consternat este pus sub stare de asediu. Moartea regelui asigură triumful minorității sgomotoase care guverna țara. Lumea era obosită de revoluție. Discordia se agrava și Girardinii erau încă tari. Camil nu venea la Convențiune de cât spre „a se odihni de oboselele sale nocturne”. — Tu dormi, Camil, îi repeta Marat și Robespierre, care-l cunoștea mai bine îl sili să scrie. Camil publică un pamflet contra Girardinilor. Niciodată atacurile sale nu fură mai directe, stilul său mai tăios. Pamfletul avu un succes enorm și răspândit în toată Franța. Fu ca o lovitură de trăsnet pentru Girondini, cari fură zdrobiți.

DILLON

Generalul Dillon, un soldat loial, acuzat de socialism, fu rechemat și înlocuit. Nu se ținu socoteala nici de victoriile sale, nici de scrisorile pline de elogii cari veneau din toată lumea militară. Camil, având pentru el o mare admirație, multiplica demersurile sale pentru a obține un comandament generalului. „Fără acest om, repeta el, noi nu vom putea învinge pe inamici”. Și când el se convinsese că, Comitetul Salvării publice, „nu recunoaște știința și geniul”, se întoarse contra membrilor săi. El vorbește atât, laudă peste măsură pe protejatul său, exagerează astfel, în cât adversarii săi se întrebă dacă el servește aristocrația fără să știe, sau ar avea motive secrete să se înjosească. Și când la Jacobini sau la Adunare puneau atâta zel pentru general, era intrerupt „pentru a-l împiedica să se dezonoreze”.

Și pentru a se răsbuna contra sarcasmelor lui Desmoulins, se ceru arestarea generalului. În zadar Camil protestă. Și pentru că i se interzicea cuvântul, scrisese cea faimoasă *Scrisoare către Dillon*, care produse un astfel de efect în cât generalul fu pus în libertate. Dar prin aceasta Camil Desmoulins deveni suspect tuturor.

Teroarea domnia. Camil se retrăsese la țară. Revoluția care odată îi fu atât de favorabilă, nu-i oferea acum de cât griji și necazuri. Atât timp cât „națiunea mergea cu el, el era liniștit”, dar el nu mai mergea în acelaș pas cu ea. El împinsese la jaf, la omor, a agitat poporul și acum voia să se oprească și să reziste curentului care rupsesse digurile. Simțea că-i va veni și lui rândul. Comuna renega pe vechiul ei aliat, și el nu mai putea să mai apară la Cordelierii, cari odinioară fu domeniul său și-i servise de trambulină.

Și Danton se schimbă. El nu-și mai amintea de furiile sale, și acum, bogat, fericit, recăsătorit cu o femeie foarte tânără, pe care o iubea, trăia retras. Ori, teroarea și războiul turbura țara și agita patimile. Danton sili pe Camil să reclame clementa și pacea. Camil își relua activitatea de jurnalist și astfel apăru *Vechiul Cordelier*, în care afirma că nu va lăsa să-i scape „adevărurile de cari mâinile sale sunt pline”. Era un capo d'operă de curaj, de gândire și de stil, era o adevărată revelație. Era tot ce s'a scris mai bun în timpul Revoluției. Robespierre începu să se teamă și pentru a-l pierde, începu cu Dillon. Camil pus în cauză își renegă amicului. Frica alungase geniul inspirațiunii. El are acum accentul unui om lamentabil. Preocuparea personală omorâse talen-

tul. Această umilință nu-l salvă însă. Mai compromițătoare de cât curajul, frica îl făcea și mai vinovat. Camil Desmoulins fu denunțat tuturor tribunalelor, la toate barele, la departament, la Comună, la Clubul Cordelierilor, care printr'un afiș îl declară dușmanul poporului. *Vechiul Cordelier*, care fu tras până la 50.000 exemplare, fu ars de la cobini ca și *Franța liberă* de parlamentul din Toulouse. Danton încercă să-și salveze amicului, dar el nu mai este ascultat. Robespierre doria ca doborând pe Camil să lovească un rival redutabil, pe Danton. Și într'o dimineață, Camil Desmoulins, smuls din brațele Lucilei, fu arestat de jandarmi și condus la închisoarea din Luxemburg. Și odată cu el fu arestat și Danton.

TRIBUNALUL

În ziua judecății, palatul justiției era asediat de o mulțime nerăbdătoare. Erații nu mai fură trași la sort, ci aleși. Robespierre și ai săi luase toate măsurile. La cel mai mic semn de slăbiciune, judecător sau jurat, prezident sau acuzator public, vor fi arestați. Ei își joacă capul lor și o știu.

Acuzații fură introduși. Apăru Danton. Formidabil și amenințator era Danton, pe care întreg Parisul îl cunoștea și admira. Desmoulins nu fu de cât un acuzat subaltern. Danton era vizat și Danton domina desbaterile. Nici odată nu fu mai eloquent, de o mai omenească simplitate. — Eu vândut? Un om de teapă mea nu se plătește! Jurații păreau zdrobiți. Mânia și groaza li se citea pe fețele lor. Auditorul aplauda. Majoritatea publicului se arăta favorabil acuzaților. Poporul era pentru Danton și Desmoulins.

Dar *incoruptibilul regea*. Și verdictul fu dat, toți acuzații fură condamnați la moarte. Danton avu un acces teribil de furie, și Camil plângea.

EȘAFODUL

Când călăul și ajutoarele apărură în celula lui Camil, îl găsiră ghemuit într'un colț, tremurând din tot corpul și scoțând strigăte de revoltă și de furie. Pentru că rezista, fu legat, pentru a-i se face toaleta morței. Apoi o luptă se angajă între nenorocit și ajutoarele călăului. Cu multă osteneală parveniră să-l sue în car. Cortegiul era însoțit de o jandarmerie numeroasă, batalioane de canioniere; garda națională era sub arme de două zile. Tot drumul Camil striga: „Popor, te înșală! Se jertesc idoli tăi! Nu mă recunoașteți?” Convoiul înainta într'o atmosferă de ură.

Camil vedea în jurul său ignobilă mulțime, pe care adesea o răsculase. Era acum rândul său de a fi batjocorit și huiduit. El încearcă să-și desfacă lanțurile. Niciodată viața nu se manifesta mai vie la acest om care mergea la moarte. Rezistă călăului până-n ultimul moment.

Câte-va zile mai târziu, pe acelaș parcurs Lucile trecea într'un car roșu. În fața tribunalului, ea nu-și ridică ochii, nu manifesta nici speranță, nici teama, dar aștepta modestă judecata. În drum spre eșafod se ținea dreaptă privind cu ironie mulțimea care o hulduia.